

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1886. Andra Kammaren. N:o 44.

Tisdagen den 20 April.

Kl. 11 f. m.

Herr vice Talmannen ledde under dagens sammanträde Kammarens förhandlingar.

§ 1.

Anmälades och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 30, i anledning af Riksdagens år 1885 församlade Revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning år 1883;

N:o 31, angående försäljning af förra hospitalssysslomansgården i Linköping;

N:o 32, angående afsöndring af jord från Kungsörs kungsladugård i Vestmanlands län;

N:o 33, angående afsöndring af jord från militiebostället Refvinge i Malmöhus län till vapenöfningsplats för Södra skånska infanteriregementet m. m.; och

N:o 34, angående inlösen af den Geschwornern Mathias Griesbachs rättsinnehafvare tillkommande årliga ersättning från statsverket för donerad tiondespannål.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången Lag-Utskottets Utlåtande N:o 56.

§ 3.

Till handläggning företogs Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 56, i anledning af väckt motion om ändring i §§ 57, 60 och 89 Regeringsformen. Ang. ändring i §§ 57, 60 och 89 Regeringsformen.

Ang. ändring i
§§ 57, 60 och
89 Regerings-
formen.
(Ports.)

Motionären, Herr *J. G. Jansson* i Hemmarö, hade föreslagit:

att Riksdagen måtte för sin del besluta följande tillägg till eller förändringar uti nedanstående §§ af Regeringsformen, nemligen:

1:o) 57 §, till hvilken bör tilläggas ett tredje moment, så lydande:

»Inom af Riksdagen bestämda gränser må Konungen pålägga näring, för bekostandet af anstalter till densamma förkofran, särskilda afgifter, hvilka dock icke, äfven om de ingå till statsverket, få för annat än det med dem åsyftade ändamålet användas. Konungen ege ock att pröfva och fastställa de afgifter, som af kommuner, korporationer eller enskilde må upptagas för begagnande af inrättningar till enskildes gemensamma nytta och beqvämlighet.»

2:o) 60 §, som bör erhålla följande lydelse:

»Till bevillningar räknas tull- och accismedlen, post- och telegrafmedlen, jernvägstrafikmedlen, stämpelpappersmedlen samt hvad hvarje Riksdag dessutom särskildt såsom bevillning sig åtager. Ej må allmänna afgifter eller pålagor till staten af hvad namn och beskaffenhet som helst utan Riksdagens samtycke kunna förändras, tullen å inkommande och utgående spanmål i händelse af missväxt inom landet alena undantagen. Ej heller må Konungen statens inkomster förpakta eller till vinning för sig och kronan eller enskilde personer och korporationer, några monopolier fastställa eller annorlunda än i enlighet med efter 87 § stiftade särskilda lagar meddela koncessioner å anläggning af jernvägar, kanaler, telegrafer eller liknande samfärdsanstalter af monopolieartad beskaffenhet.»

3:o) 89 §, hvilken bör erhålla denna lydelse:

»Riksdagen ege ock att gemensamt med Konungen stifta lagar och författningar, som röra rikets allmänna hushållning, eller grunderna för allmänna inrättningar af alla slag äfvensom att sådan förut stiftad lag eller författning förändra eller upphäfva. Dervid förfäres på sätt i 87 § angående civil- och kriminallag är stadgadt, och bör Högsta Domstolens mening inhemtas rörande allt, som är af civil- eller kriminallags natur.»

»Instruktioner och reglementen för embetsmän, embetsverk och allmänna inrättningar af alla slag äfvensom föreskrifter, rörande verkställigheten af de af Konung och Riksdag stiftade lagar och författningar, utfärdas af Konungen efter derom i Statsrådet fattadt beslut. Sådana instruktioner, reglementen och föreskrifter må icke stå i strid med gällande lagar och författningar.»

På anförda skäl hemstälde emellertid Utskottet, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet funnos fogade särskilda reservationer

af Herr *P. A. Siljeström*;

af Herrar *J. F. Carlsson*, *Sam. Johnson*, *Lasse Jönsson*, *A. V. Ljungman*, *S. F. Norén*, *Aug. Peterson* och *W. Farup*; samt

af Herr *A. Hedin*.

Efter det Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Ang. ändring i
§§ 57, 60 och
89 Regerings-
formen.
(Forts.)

Herr Hedin: Kammaren behagade finna att emot det föredragna utlåtandet hafva nio af Andra Kammarens representanter i Konstitutions-Utskottet reserverat sig och jag tror att den tionde af Utskottets ledamöter från denna Kammare i realiteten är reservant emot Utskottets hemställan och emot de i Utskottets betänkande uttalade åsikter, ehuru han icke har låtit anteckna sig såsom reservant, af det skäl att han icke till fullo instämt med någon af de afgifna reservationerna. Herr Talmannen behagade således finna, att det är Första Kammarens ledamöter inom Konstitutions-Utskottet, som hafva dikterat beslutet, hvarmed jag dock icke vill hafva sagt, att dessa ledamöter dikterat Utskottets utlåtande. Under sådana förhållanden skulle man visserligen kunna inskränka sig till att blott hänvisa till de reservationer, genom hvilka vi hafva fritagit oss från allt ansvar för detta, i högsta grad öfverraskande, dokument. Men då det skulle kunna hända att man en gång i framtiden komme att åberopa Konstitutions-Utskottets vid 1886 års riksdag afgifna Utlåtande N:o 6 såsom ett slags auktoritet för en åsigt i den svenska statsrätten, hvilken näppeligen förr torde hafva blifvit hörd under hela tiden från grundläggandet af 1809 års statsskick, skall jag anhålla att få säga några ord om denna motivering, ehuru ledamöterna från Andra Kammaren icke för densamma bära något som helst ansvar.

Det är bekant att under senare delen af den tidrymd, som förflutit från grundläggningen af vårt nuvarande statsskick, från åtskilliga håll framstälts och med mycken styrka förfäktats den läran, att Kongl. Maj:t skulle ega, utöfver den i Regeringsformen uttryckligen medgifna rättigheten i afseende på spanmålstullar, en allmän rätt att nedsätta af Riksdagen beslutade tullsats, följaktligen äfven att afskaffa dem; och det är äfven bekant, att Kongl. Maj:t i åtskilliga fall utöfvat denna enligt min tanke sjelftagna makt. Detta är en jemförelsevis ny lära. Den var okänd för grundlagsstiftarne, för Riksdagen under de första decennierne efter 1809, och den förmenta rätten togs den tiden icke heller i anspråk af Kongl. Maj:t.

Jag skall anhålla att få anföra några data ur denna frågas historia. Vid 1809 och 1810 årens riksdag bemyndigade Riksdagen Kongl. Maj:t att intill nästa riksdag höja och sänka sjötullsaftgifterna. Vid riksdagen år 1812 öfverlemnade Rikets Ständer till Kongl. Maj:t sina beslut i bevillningsfrågorna *till utfärdande* och bemyndigade genom särskild skrifvelse Kongl. Maj:t att intill nästa riksdag höja eller sänka tullsatserna. På samma sätt förfors vid 1815 och vid 1817—18 årens riksdagar. Och att Kongl. Maj:t på den tiden icke tilltrorde sig att utan Riksdagens för en riksdagsperiod gifna bemyndigande sänka eller afskaffa några af Riksdagen fastställda tullsats, framgår af Kongl. kungörelsen den 30 Mars 1814, hvarigenom Kongl. Maj:t lindrade utförelselstullen på jern under uttryckligt åberopande af, såsom orden lyda, »den rätt, Rikets Ständer till Oss uppdragit». 1823 ars Riksdag gaf också Kongl. Maj:t sådant bemyndigande, ehuru i en annan form, nemligen en anhållan till Kongl. Maj:t, att, derest omständigheterna så skulle påfordra, vidtaga ändringar i de fastställda

Ang. ändring itullsatserna. Vid 1828—1830 årens riksdagar meddelade Rikets Ständer §§ 57, 60 och också Kongl. Maj:t ett formligt bemyndigande i detta fall. Det är 89 Regerings- formen. förändring förflutit den nya läran började uppkomma, den läran, att Kongl. Maj:t skulle utan Riksdagens bemyndigande ega rätt att upphäva eller minska af Riksdagen beslutade tullsats. Att en sådan teori kunde uppkomma, förklaras helt enkelt icke af konstitutionella utan af lämplighetsskäl. Vi böra erinra oss, att Riksdagen skulle enligt grundlagens ursprungliga ord sammanträda, då fem år förflutit efter sista Riksdagens slut. Detta ändrades sedan derhän, att Riksdagen skulle sammanträda hvar femte år; och först på 1840—talet beslutades, att den skulle sammanträda hvar tredje år. Vid sådana förhållanden och då af omständigheter, som jag icke behöfver antyda, det vore förenadt med helt andra svårigheter och betänkligheter än nu att sammankalla urtima Riksdag, var det ju lämpligt att Kongl. Maj:t fick en sådan begränsad rätt eller att Riksdagen gaf ett sådant bemyndigande, som jag nu anfört exempel på från de första tjugu åren af det nya statsskicket.

Såsom bekant är, har emellertid Kongl. Maj:t sedermera vid flera tillfällen, utan ett sådant bemyndigande af Riksdagen, tagit sig rätt att nedsätta tullsats; och af åtskilliga personer har den läran förfäktats, att Kongl. Maj:t skulle ega denna rätt enligt grundlagen. Jag är ledsen att behöfva säga, att denna teori i synnerhet vid vissa tillfällen förfäktats ifrigt från frihandlarnes sida, emedan man derigenom fick Kongl. Maj:ts hjälp att i ökad grad genomdrifva frihandels-åsigter.

Emellertid har man, så vidt jag vet, aldrig någonsin dragit ut den konsekvens, som dock ovilkorligen följer af påståendet om Kongl. Maj:ts rätt att upphäva eller minska tullsatserna, eller att, om Kongl. Maj:t har denna rätt, Kongl. Maj:t också, till följd deraf att i 60 och 61 §§ Regeringsformen alla bevillningar äro föremål för en enda samförd föreskrift, har rätt att göra allt hvad han behagar med alla af Riksdagen beslutade bevillningsafgifter. Konsekvensen är med andra ord den, att Kongl. Maj:t eger göra hvad han vill med Riksdagens beslut rörande postbevillningen, hvad han vill med Riksdagens beslut angående bränvinstillverkningsafgiften och hvad han vill med Riksdagens beslut i fråga om allmänna bevillningen. Riksdagen beslutar t. ex., att bevillningen för inkomst utaf kapital eller arbete skall utgå med en procent; men Kongl. kan besluta, att den skall utgå med en pro mille eller nedsätta eller afskaffa den för en viss klass och derigenom upphäva grundvalen för den politiska och den kommunala rösträtten. Detta är konsekvensen af en sådan tolkning af 60 och 61 §§ Regeringsformen, att Kongl. Maj:t skulle ega rätt att upphäva eller minska tullsatserna. Denna konsekvens har man hittills dragit sig för, man har icke ens velat tala om den. Man har blott påstått, att det vore ett särskildt förhållande med tullsatserna, och att Kongl. Maj:t behöfde denna rätt i afseende på dem, då han har högsta värden om allmän ordning och säkerhet inom landet. Nu har emellertid konsekvensen framträdtt och, så vidt jag vet, för första gången. Det är 1886 års Konstitutions-Utskott, som på sid. 6 af detta betänkande gör

helt enkelt »table rase» för Riksdagens bevillningsmakt, det vill säga ^{Ang. ändring} på hela beskattningsrätten. Ty kan Kongl. Maj:t göra hvad han vill ^{§§ 57, 60 och} med Riksdagens beslut i bevillningsfrågor, så kan Kongl. Maj:t också ^{89 Regerings-} påtvinga Riksdagen, som ju icke kan lemna landets statsförvaltning ^{formen.} utan några tillgångar, ett skattesystem, hvars grundsatser Riksdagen helt och hållet ogillar. Det är kanske lämpligt att detta en gång blir sagdt, att denna konsekvens en gång blir erkänd. Det torde hjälpa dertill att de, som ännu lefva i den antiqverade föreställningen om Kongl. Maj:ts makt förande tullsatserna, komma till besinning, och så till vida kan man vara Första Kammarens ledamöter i Utskottet tack-sam, för det de mer eller mindre omedvetet låtit ett sådant stycke, som det som förekommer mot slutet af sid. 6 i betänkandet, der inflyta. Men ett sådant dokument bör dock ledsagas af en protest, så att man icke framdeles må få höra upprepas, såsom om det betydde något, eller hade någon auktoritet, att Konstitutions-Utskottet, och det så sent som år 1886, har uttalat denna äfventyrliga, Riksdagens hela ställning inom det svenska statsskicket undergräfvande åsigt, och därför, Herr Talman, skall jag tillåta mig föreslå att Andra Kammaren icke måtte låta sig nöja med att helt enkelt lägga detta betänkande till handlingarne, utan att Kammaren behagade besluta, att Kammaren, med ogillande af de i Utskottets betänkande uttalade åsikter om Riksdagens beskattningsmakt, ville låta vid Utskottets hemställen bero.

Häruti förenade sig Herrar *Petersson* i Runtorp, *Magnus Jonsson*, *Börjesson* och *Ericsson* i Ahlberga, hvarjemte Herr *Pehrsson* i Törneryd förklarade sig instämma i det af Herr Hedin framställda yrkandet.

Vidare yttrade:

Herr Lasse Jönsson: Då jag varit med om att reservera mig emot Utskottets betänkande, skall jag be att i all korthet få angifva mina skäl dertill. Dessa voro dels de, som Herr Hedin nyss framhållit, och dels att jag trodde att Riksdagen skulle vid ärendets föredragning kunna ena sig om ett beslut, hvarigenom den något uttalade sig om en möjlig inskränkning i Konungens nuvarande rätt i de hänseenden, som motionären vidrört. Då nu emellertid Första Kammaren bifallit Utskottets betänkande, skall jag, för att icke onödigtvis upptaga tiden, inskränka mig till att instämma uti Herr Hedins yrkande om bifall till Utskottets förslag, med ogillande af motiveringen.

Herr Aug. Peterson: Då icke heller jag kunnat med min röst bidraga till det slut, hvartill Utskottet kommit, har jag reserverat mig mot detsamma. Skälen därför äro uttalade af den förste och, till en del, äfven af den nästföregående talaren. De af Utskottets ledamöter, som icke kunde instämma uti dess här föreliggande betänkande, hade tänkt sig att man inom Utskottet skulle kunna åstadkomma ett förslag, gående ut på en inskränkning uti Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. Ty att en sådan inskränkning är behöflig, derom torde hvar och en kunna öfvertyga sig, som genomläst den reservation af Herr Hedin, som förlidet år afgafs emot Utskottets hem-

Ang. ändring i ställan i enabanda ämne. Såsom saken nu står, skall jag emellertid §§ 57, 60 och instämman i Herr Hedins yrkande, att Kammaren, med ogillande af 89 Regeringsformen. motiveringen, låter vid Utskottets hemställan bero.

(Forts.)

Herr Ljungman: På samma gång jag såsom reservant anser mig böra instämman i Herr Hedins hemställan, så vidt den afser ett ogillande af Utskottets motivering i allmänhet, vill jag dock, med hänsyn till hvad han yttrade i fråga om tolkningen af 60 § Regeringsformen, nämna, att jag tror att de, som äro af annan mening än han, icke skola få svårt att vederlägga honom. Jag delar visserligen så till vida hans uppfattning, att jag anser det verkliga innebära en *våda*, att regeringen utan Riksdagens samtycke eger göra nedsättningar i de af Riksdagen fastställda allmänna afgifterna, och därför äfven vara af behovet påkalladt, att få 60 § Regeringsformen så *ändrad*, att man icke, som nu, kan på fullgoda grunder göra anspråk på någon rättighet för konungamakten att minska allmänna afgifter. Det förefaller mig emellertid egendomligt att Herr Hedin, som förra året synbarligen delade denna mening och därför i en reservation äfven föreslog den ändring af 60 § Regeringsformen, att i andra punkten ordet »förhöjas» skulle utbytas mot ordet »förändras», allt i tydlig afsigt att fullkomligt beröfva regeringen denna från och med 1809—1810 årens riksdag henne gemenligen tillerkända och af henne obestridd utöfvade rättighet, icke nu vidhåller denna ställning, utan intager en helt annan. Vi skola icke glömma att 1809 års män, då de skrefvo ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter, icke stadgade något straff för *minskande* af allmänna afgifter, men väl för hvarje åtgärd att utan Riksdagens samtycke *förhöja* dem i afsigt att dermed *öka* statsverkets inkomster. Förhållandet var nemligen att man då icke hade någon erfarenhet af vare sig öfverskott i statskassan eller skattehindringar, och man ansåg sig därför icke heller behöfva lägga något hinder i vägen för det fall att Kongl. Maj:t vid något tillfälle skulle kunna finna anledning att under den långa tiden mellan riksdagarne till följd af oväntadt lyckliga omständigheter göra sådana lindringar. Men deremot var man till den grad ömtalig för att Kongl. Maj:t skulle vidtaga någon skatteförhöjning, att Konstitutions-Utskottets första förslag till ansvarighetslag upptog lufsstraff för hvarje försök att utan Riksdagens samtycke göra en slik förhöjning. Att emellertid denna Konungens rätt att »*minska*» allmänna afgifter då i sjelfva verket icke ansågs innebära nämnvärd betydelse, framgår tydligt nog af det bekanta »*memorial*» af förra Riksrådet Friherre Liljencrantz rörande sjötullsafgiften, som år 1810 framlades för och ogillades af Riksstånden. Ja äfven bestämmelserna i den af 1809—1810 årens Riksdag antagna ansvarighetslagen för Statsrådets ledamöter ådagalägga, att samma Riksdag ansåg denna minskningsrätt sakna större betydelse. Men skulle meningen vara att framdeles, såsom man på senaste tiden velat låta påskina, gifva denna rätt en långt vidsträcktare tillämpning än hittills, så att Kongl. Maj:t, för den händelse att Riksdagen beslöt att i vidgad omfattning grunda statsregleringen på t. ex. nya eller förhöjda tullafgifter, då skulle, för att tillfredsställa frihandelsintressena, godtyckligt sänka eller rent af borttaga dessa tullafgifter, då varder

tvifvelsutän äfven alldeles nödvändigt, att man så allmänt som möjligt slutar sig till dem, som vilja att denna 60 § skall *ändras* derhän, att hvarje tillstymmelse till en sådan allmän rätt att minska eller upphäfva allmänna afgifter blefve Kongl. Maj:t afhänd, på sätt i den af mig undertecknade reservationen föreslagits.

Herr Hedin: För den händelse jag torde få tillerkännas bättre vitsord sjelf i afseende på mina åsigt, så får jag säga att den åsigt jag i fjol uttalade om Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt, den vidhåller jag fortfarande äfven i år, och att jag har icke hvarken muntligen eller skriftligen tillkännagifvit, att jag frångått densamma. Således är den siste mycket ärade talarens uppgift i detta hänseende beroende på ett missförstånd, som faller honom uteslutande till last.

Men värre än detta missförstånd, som gäller endast min ringa person, är *det* missförståndet, hvartill samme talare gjorde sig skyldig, att det skulle vara en underordnad sak, om Kongl. Maj:t eger rätt och befogenhet att nedsätta af Riksdagen beslutade bevillningsafgifter, ty derigenom skulle Kongl. Maj:t kunna påtvinga Riksdagen ett beskattningssystem, som Riksdagen icke godkänner såsom vare sig rättvist eller nyttigt.

Herr P. A. Siljeström: Jag anhåller att äfven för min del få instämma i det yttrande, som afgifvits af Herr Hedin, på samma gång jag icke kan annat än uttrycka den mening, att Konstitutions-Utskottet icke med den försigtighet, som vederborts, på sid. 8 i utlåtandet yttrat sig i afseende på Kongl. Maj:ts omhandlade rätt att göra inskränkingar i den personliga friheten.

Herr Sjöberg i Stockholm: Efter läsningen af Konstitutions-Utskottets förevarande utlåtande, Herr Talman, var det med synnerlig tillfredsställelse jag erfor, att de flesta utskottsledamöter från denna Kammare nedlagt sin reservation deremot. Jag får bekänna, att detta utlåtande synes mig i vissa delar innehålla satser till den grad egendommiga, att jag icke kan inom området af Konstitutions-Utskotts-betänkanden från förflutna tider erinra mig något motstycke dertill, ehuru jag å andra sidan icke heller vill påstå, att ju icke något sådant står att finna. Vid ett annat tillfälle än detta kunde det väl förtjena att närmare, än som redan skett, stycke för stycke undersöka halten af dessa satser.

Jag beklagar på samma gång, att den ärade Första Kammaren — om jag får tro en uppgift i en morgontidning i dag — utan diskussion godkänt detta utlåtande. Så mycket mer beklagar jag detta, som Första Kammaren ju måste anses i politiskt hänseende stå så mycket högre än Andra Kammaren, att dess mening kan antagas böra hafva inflytande på denna Kammares och sålunda äfven i viss mån vara bestämmande för hela landets åskådningssätt i detta viktiga ämne.

Jag delar fullkomligt den uppfattning, hvilken Herr Hedin på sitt vanliga tydliga och klara sätt framställt, om den åsigt, som inom Utskottet velat göra sig gällande i fråga om Kongl. Maj:ts rätt att nedsätta de af Riksdagen bestämda tullafgifter äfvensom andra, till be-

Ang. ändring i §§ 57, 60 och 89 Regeringsformen.
(Forts.)

Ang. ändring i villningar hänförliga allmänna afgifter. Tillämpningen af en sådan
 §§ 57, 60 och 89 Regerings-
 formen.
 (Forts.)

åsigt skulle kunna leda till de mest betänkliga följder och kan naturligtvis icke godkännas af en riksförsamling, som är något mån om sina grundlagliga rättigheter.

Jag skulle, såsom jag redan antydtt, vilja ingå på några speciella anmärkningar i denna sak, men som jag föreställer mig att Kammaren i allmänhet delar med mig den önskan, att vi ju för dess hellre må få öfvergå till vår kära 8:de hufvudtitel, så vill jag icke upptaga Kammarens tid i och för den nu förevarande frågan.

Jag instämmer i Herr Hedins yrkande och hoppas, att Kammaren utan meningsskiljaktighet skall godkänna detsamma.

Herrar *Östberg* och *Vilh. Carlson* instämde med Herr *Sjöberg*.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Herr vice Talmannen gaf propositioner först på bifall till Utskottets hemställan och sedermera på afslag å densamma och bifall i stället till det af Herr Hedin under öfver öfverläggningen framställda yrkande. Den senare propositionen blef med ja besvarad; och hade Kammaren alltså beslutat att, med ogillande af de i Utskottets utlåtande uttalade åsikter om Riksdagens beskattningsmakt, låta vid Utskottets hemställan bero.

§ 4.

Förekom till behandling Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Punkterna 1—4.

Biföllos.

Punkten 5.

Ang. förman
 af ängslott
 eller dess
 vederlag för
 vissa löntagare
 vid universite-
 tet i Lund.

Under anslagstiteln »universiteten» hade Kongl. Maj:t föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, det 1876 års Riksdags beslut angående lönerreglering för professorer med flere tjenstemän vid Lunds universitet må så förstås, att den rätt till ängslott eller ersättning därför, som enligt hittills gällande ordning tillkommer innehafvare af vissa spanmålslöner, må af dem åtnjutas utan minskning i de fastställda aflöningsbeloppen»; och hemställde Utskottet under förevarande punkt, att Riksdagen måtte bifalla Kongl. Maj:ts berörda framställning.

Vid punkten funnos fogade reservationer:

dels af Herrar vice Talmannen *L. O. Larsson*, *N. Petersson*, *O. B. Olsson*, *S. Andreasson*, *G. Eriksson*, *J. Jonson*, *M. Jonsson*, *P. Pehrsson*, *J. E. Wikstèn*, *P. M. Larsson* och *A. Larsson*, hvilka hemställt, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte af Riksdagen afslås;

och dels af Herr *Sven Nilsson*, hvilken hemställt, »att Riksdagen

må endast på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen besluter, att de löntagare vid universitetet i Lund, som vid 1885 års slut åtnjöto ängslott eller vederlag därför, må utan afdrag å öfriga aflöningen tills vidare tillgodonjuta nämnda förmån, men att, i den mån ledighet bland desse löntagare inträffar och ängslott eller vederlag därför tillfaller annan löntagare, värdet af denna förmån skall till fullo beräknas i aflöningen, så att denna i sin helhet stannar inom det belopp, som 1876 års löneroglering stadgar; dock att vid detta beslut må fogas det vilkor, att alla de särskilda förmåner in natura eller eljest (ved, åker- och humlegårdslotter), som i den för år 1886 fastställda stat för Upsala universitet finnas omförmälda, men ej vid 1876 års löneroglering uttryckligen vare sig af Kongl. Maj:t begärts eller af Riksdagen beviljats, antingen skola upphöra, när nuvarande innehafvare af en eller flere af dessa särskilda förmåner afgått, eller ock, om förmånerna till större eller mindre del komma att öfvergå till nya innehafvare, desse senare varda skyldige att underkasta sig en mot verkliga värdet svarande minskning i öfriga aflöningen, så att denna kommer i sin helhet att stanna vid det i 1876 års reglering bestämda belopp».

Ang. förmån af ängslott eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund.

(Forts.)

Sedan Utskottets hemställan blifvit föredragen, anförde:

Herr Petersson i Runtorp: Såsom synes af Utskottets betänkande, finnes vid denna punkt fogad en af mig biträdd reservation, som afser afslag å Kongl. Maj:ts hemställan, och jag anhåller, att detta må blifva Kammarens beslut. Det är, som bekant, någonting ganska egendomligt med de naturaförmåner, som tillkomma vissa professorer vid universitetet i Lund och Upsala, och Kongl. Maj:t begär nu, att dessa skola till en del betraktas såsom ett extra lönetillägg. Andra Kammarens ledamöter inom Utskottet hafva icke ansett detta vara lämpligt, och jag anhåller därför, med åberopande af de i reservationen anförda skäl, om afslag å Utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet Hammarskjöld: Det är nu tio år sedan den löneroglering skedde, om hvars tolkning, hvad angår Lunds universitetet, det nu är fråga. Af den utaf den förre talaren åberopade reservation har jag funnit, att reservanternas menat, det Riksdagen år 1876 skulle varit i okunnighet om tillvaron af några särskilda förmåner för professorerna vid universitetet, i fullständig okunnighet hvad anginge Upsala och endast ofullständigt underrättad hvad beträffade Lunds universitet. Det är, som sagdt, tio år sedan denna löneroglering var föremål för Riksdagens behandling, och det är således alldeles icke underligt, om under en så lång följd af år och med den mängd af ärenden, som behandlas i Kammarne, en riksdagsman hunnit förgäta hvad vid 1876 års riksdag verkliga tilldrog sig. Läser man emellertid riksdagshandlingarna från denna tid, finner man, att förhållandet icke alldeles är sådant som reservanternas trott det vara. Hvad först och främst angår Lunds universitet, så omtalas i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition angående

Ang. förmån
af ängslotter
eller dess
vederlag för
vissa löntagare
vid universite-
tet i Lund.
(Ports.)

statsverkets tillstånd och behof med all erforderlig tydlighet, att vid Lunds universitet vissa professorer, nemligen de äldre, åtnjoto förmånen af ängslotter, värderade till 200 kronor för en hvar. Detta står i alldeles tydliga ordalag i dåvarande Chefens för Ecklesiastikdepartementet yttrande till statsråd-protokollet, hvilket yttrande till Riksdagen öfverlemnades. I afseende på Lunds universitetet var det således omöjligt att någon okunnighet kunnat ega rum. Men jag går längre. Det visar sig, att, ehuru i bemälda yttrande icke talas om de förmåner, som tillkommo professorerne i Upsala, dessa förmåner likväl voro Riksdagen bekanta, när Riksdagen fattade sitt beslut. Till Stats-Utskottets betänkande i ämnet finnes nemligen fogad en reservation af en aktad ledamot från denna Kammarer, som var medlem af 1876 års likasom han är medlem af 1886 års Stats-Utskott. — I denna reservation säger den ärade reservanten, bland annat, att »den ved som uppbäres af en del lärare och tjenstemän vid universitetet, borde hafva inberäknats i deras lönebelopp efter samma norm, som för spanmålen blifvit föreslagen». — Alltså: denna del af inkomsterna var känd af Stats-Utskottets ledamöter. Huru hade Stats-Utskottet fått kännedom derom? Antagligen genom den tryckta staten för Upsala universitet, hvilken stat omförmåler de förmåner, som åtnjutas af professorerna. Af debatten i Kammarne finner man ock, att dessa förmåner inom Första Kammarne blifvit föremål för icke så litet tal. En talare omnämnde veden och humlegårdslotterna, hvilket gaf en annan talare anledning att i detalj redogöra för de förmåner, som funnos vid Upsala universitet, samt omtala det penningvärde, hvartill åkerlotterna och veden kunde uppskattas.

I Andra Kammarens debatt återfinner jag icke något vidlyftigt talande i ämnet. Visserligen finnes att en talare nämnt något om jord, som åtnjutes af universitetslärare, men det säges icke uttryckligen, att dermed afsågs Upsala universitet. Jag kan därför icke med bestämdhet säga, att talaren med sitt yttrande hade ett universitet för ögonen. Men hvad veden angår finnes ingen sådan förmån vid Lunds universitet, utan endast vid Upsala. Den omtalade reservanten måste därför hafva afsett förmånen af ved vid Upsala universitet. — Alltså hade Riksdagen kännedom om tillvaron af dessa förmåner för universitetslärarne, då Riksdagen fattade sitt beslut. Reservantens framställning blef icke af någon talare i Kammarne upptagen, utan beslöto så väl Andra som Första Kammarne rent bifall till Stats-Utskottets förslag i ämnet. Detta gjorde Kammarne, ehuru, såsom förut är nämnt, reservation i annan riktning var betänkandet bifogad. Deraf synes mig otvetydigt framgå, att Kammarne med medvetande om att dessa förmåner funnos, likväl bestämde den kontanta lönen till det belopp, hvarmed den nu utgår.

Detta gäller närmast Upsala universitet. Hvad Lunds universitet angår, hade i den Kongl. propositionen blifvit föreslaget, att ängslotterna skulle beräknas till ett värde af 200 kr. Riksdagen biföll Kongl. Maj:ts förslag, endast med den ändring att spanmålen skulle beräknas till sitt verkliga värde; men om ängslotterna talar Riksdagen alls icke. Formelt, såsom jag säger i mitt yttrande till statsråd-protokollet, har Statskontoret därför skäl för sin mening att för professorer med flere löntagare vid Lunds universitet ängslotter skulle beräknas till ett

värde af 200 kronor och den kontanta aflöningen minskas med motsvarande belopp. Men jag har icke kunnat tro, att det verkligen var Riksdagens mening att på detta sätt åstadkomma olikhet mellan universiteten i Upsala och Lund, utan jag har antagit, att Riksdagen velat likställa de begge universiteten och endast af förbiseende icke kommit att tala om att dessa ängslotter icke skulle beräknas. Hvarför borde de då icke beräknas, oaktadt Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit, att de skulle det? Jo, därför att Riksdagen gjorde en annan liten förändring i Kongl. Maj:ts proposition, i det Riksdagen bestämde, att spanmålen skulle beräknas till det värde, hvarefter den verkligen betalades, och icke, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, till ett fixt pris. — Stats-Utskottets betänkande angående löneregleringen vid universiteten blef i Andra Kammaren föremål för en längre diskussion. Hvad talade man då om? Jo, om åtskilliga saker, såsom om storleken af tjänstgöringspenningarne, om lämpligheten af att Riksdagen bestämde villkoren för afstående af tjänstgöringspenningar; man gjorde vidare en jämförelse mellan Kongl. Maj:ts proposition om ett fixt pris på spanmålen och Stats-Utskottets förslag att låta spanmålen beräknas efter det verkliga värdet. De som talade för Kongl. Maj:ts proposition ansågo, att man derigenom skulle åstadkomma ett slags ålderstillägg för de äldre professorerna; då spanmålen beräknades efter ett fixt pris, medförde det i de flesta fall en förmån, och denna skulle tillkomma de äldre professorerna. Sålunda skulle på naturlig väg ett ålderstillägg tillskapas för dem. Frågan om ålderstillägg kom emellertid fram äfven på ett annat sätt. En högt aktad ledamot af denna Kammare — jag tror icke jag begår en indiskretion, om jag säger, att det är samme ledamot, som i dag för ordet i Kammaren — yrkade, att löneregleringen skulle sättas på extra stat, detta på skäl, bland annat, att andra tjänstemän fått sig tillförsäkrade ålderstillägg, och han förutsågo, att den dag icke vore långt aflägsen, då frågan om ålderstillägg äfven för professorerna skulle komma igen. Det har visat sig, att den ärade talaren var synnerligen sannspådd. För ett par år sedan inkom till Kongl. Maj:t en framställning från universiteten med begäran om ålderstillägg. Detta förslag granskades af universitetskansleren, som förordade en nedsättning i de föreslagna beloppen; men begge förslagen gingo ut på, att professorerna efter vissa år skulle komma i åtnjutande af ålderstillägg, och penningarne skulle vinnas på det sätt, att de förmåner, professorerna egde vid Upsala universitet i åkerlotter m. m. och vid Lunds universitet i ängslotter, skulle försvinna och universiteten sålunda med värdena af dessa förmåner bidra till ålderstilläggen, hvaremot fyllnadsbeloppet skulle utgå af statsmedel. Det är, såsom Kammaren väl känner, f. n. en tung tid för näringsidkare i allmänhet. Jag fann väl, att universitetslärarne kunde hafva åtskilliga skäl för sin framställning om ålderstillägg, men det föreföll mig som om den svåra tid, som nu råder i landet, icke vore lämplig för att framkomma med en proposition om förhöjning af universitetsläraernes löner. Jag har därför tillstyrkt Kongl. Maj:t att icke af Riksdagen nu begära dessa ålderstillägg. Men jag får säga, att jag gjorde detta under förutsättning, att professorerna skulle få behålla de quasi-ålderstillägg de hittills uppburit och som utgöras af de förmåner, om hvilka det nu är

Ang. förmån af ängslotter eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund.

(Forts.)

Ang. förmån fråga, ty ängslotterna i Lund tillfalla just de äldre professorerna. Det är visserligen icke något stort ålderstillägg, men det är dock något, och det tänkte jag mig icke, att Riksdagen skulle vilja beröfva Lunds professorer det ålderstillägg, som de sålunda redan hafva. Några nya anspråk anser jag deremot icke nu böra framkomma, om nemligen professorerna få behålla hvad af ålder tillkommit dem, och som saken, hvad Lunds universitet angår, kunde formelt synas något tvifvelaktig, så har jag tillstyrkt Kongl. Maj:t att framkomma med ifrågakarande proposition.

(Forts.)

Hvad blifver nu följden af ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition? För statskassan en högst obetydlig utgift. — Hvad blifver följden för professorerna? Jo, professorerna i Lund få 200 kronor mer än de eljest skulle få, men icke mer än de hittills haft. Hvad blifver åter följden af ett afslag? Jo, en mycket ringa vinst för statskassan, men ett synnerligt stort missnöje hos lärarne vid det ena universitetet, icke så mycket för summan, ty den är ju icke så stor äfven för dem, men för den orättvisa, som de icke kunna undgå att känna, att den dem tillfogas. Hvarför skola lärarne i Lund ställas sämre än lärarne i Upsala? Hafva de sämre kunskaper eller äro de kända för mindre duglighet och nit? Det tror jag icke. Eller hafva de att undervisa ett slagte af sämre lärjungar än i Upsala? Det tror jag ingen, icke ens från de norrländska trakterna, skall kunna säga, så mycket mindre de från de sydländska. Hvarför skola under sådana förhållanden professorerna i Lund brännmärkas och ställas i en sämre klass än professorerna i Upsala? Är det rättvisa och billighet i något sådant?

Derför vill jag lägga på Kammarens hjerta, att, då Kammaren vid 1876 års riksdag, då beslut om löneregleringen fattades, väl visste att sådana förmåner funnos, då genom dessa förmånens bibehållande åtminstone något ålderstillägg skulle professorerna beredas, och då eljest en orättvisa skulle vederfaras det ena systeruniversitetet i jämförelse med det andra, Kammaren må lemna sitt bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Sven Nilsson: Ingen kan klandra den nuvarande regeringen för det nu framlagda förslaget, ty skall något klander göras, så bör det riktas mot den regering, som först tillämpat Riksdagens beslut af 1876, ty der är ett klander berättigadt.

Den nuvarande regeringen har icke gjort annat än vidhållit den föregående regeringens beslut och genom det nu framlagda förslaget sökt att få aflöningen vid de olika universiteten lika. Det kan sålunda nu icke ifrågakomma att uttala något missnöje med den nuvarande regeringens åtgärder i frågan.

Med anledning af hvad Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet yttrade, anhåller jag att få meddela några upplysningar: Närmast föregående åren före 1876 års riksdag inkommo universitetslärarne i Upsala till regeringen med ett förslag till ny lönereglering för dessa tjenstemän, med anhållan att detta förslag skulle underställas Riksdagens pröfning. Häröfver afgaf dåvarande Kanslern för universitetet. Grefve Henning Hamilton, sitt yttrande. Men hvarken i detta af lärarne afgifna förslag, eller Kanslerens deröfver afgifna yttrande

förekommer ett enda ord de om de naturaprestationer, som funnos vid nämnda universitet, och icke heller att de fortfarande skulle utgå, utöfver eller bredvid den uppgjorda staten för lönerogleringen.

Nu säger man, att Stats-Utskottet vid 1876 års riksdag ändock hade reda på dessa naturaprestationer, och det är äfven uppenbart, så var förhållandet, emedan den gamla staten fans, hvori dessa prestationer funnos upptagna. Såsom Herr Statsrådet och Chefen för Ecclesiastikdepartementet uttalat, visar det sig att Riksdagens uppmärksamhet blifvit fäst på detta förhållande genom den af mig afgifna reservationen mot Stats-Utskottets i frågan afgifna förslag. Men detta hjälper icke saken, emedan då var den uppfattning, som nu finnes i min reservation angifven, allmänt gällande i Riksdagen, och jag möttes därför i Stats-Utskottet, då jag framlade min anmärkning, dermed att Utskottet ansåg det vara omöjligt att tolka förslaget så, att dessa tjänstemän skulle kunna uppbära några naturaprestationer, sedan nya staten en gång blifvit upprättad och fastställd, utöfver hvad som i staten funnos upptagna. Jag hade dock den uppfattningen, att detta möjligen i en framtid skulle kunna misstydas, och därför ansåg jag det varit försigtigast att vid beslutet fästa ett sådant vilkor, som det jag föreslog, nemligen att dessa naturaprestationer icke skulle få bibehållas utan afdrag å lönen till dess motsvarande värde.

Sådan var min ställning till frågan vid 1876 års riksdag, och mina farhågor, att förslaget skulle misstydas, hafva äfven gått i fullbordan. Men Riksdagens mening var otvifvelaktigt densamma, som nu uttalas i den vid det föreliggande betänkandet fogade reservationen af flertalet af denna Kammares ledamöter i Utskottet, och denna mening kan äfven med stort skäl försvaras, ty aldrig förut torde det hafva förekommit att, då regeringen framlagt ett förslag till lönestat, man vid sidan af denna stat, som af Riksdagen blifvit godkänd, tillerkänt någon som helst löntagare en inkomst i ena eller andra formen utöfver hvad staten innehåller.

Nu är det visserligen sant, att de medel, hvarom här är fråga, äro donerade, och att staten icke egentligen har med dem att göra. Men som dessa inkomster tillkomma universiteten, så äro de dock på sätt och vis statens inkomster, emedan staten underhåller universiteten, hvarförutan donationerna ej skulle räcka långt för universitetens bestånd. Salunda hade Riksdagen både rättighet och skyldighet att i detta afseende göra sina vilkor, och jag beklagar, att Riksdagen icke var försiktig nog att fullkomligt tydligt uttala den mening uti förevarande hänseende, som den i verkligheten hyste. Så stod i sjelfva verket frågan vid 1876 års riksdag, och jag ville icke, då min hemställan, hvilken af mig ensam omfattades och blef bemött inom Stats-Utskottet på det sätt, som jag redan nämnt, frambara mina anmärkningar i Kammarerna, emedan jag ansåg det tillräckligt att jag uttryckt min mening i den reservation, jag mot Utskottets betänkande afgaf.

Hvarföre Utskottet 1876 uttalade sig om naturaprestationer i fråga om Lund, tror jag berodde på det förhållande, att professorerna i Lund fingo större spanmålslöner än i Upsala, hvarigenom de förra i början, då spanmålsprisen voro höga, fingo högre löner än professorerna i Upsala. Men sedan priset på spanmål gått ned, är det tydligt, att en

Ang. förmån af ängslott eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund.

(Forts.)

*Ang. förmån
af ängslot
eller dess
vederlag för
vissa löntagare
vid universite-
tet i Lund.*

(Forts.)

icke obetydlig skilnad i lönebeloppen uppstått. Emellertid utgör den förhöjning i utgift, som för statsverket skulle uppkomma genom antagande af ifrågavarande förslag, endast omkring 4,200 kronor, så att summan icke är af någon så stor betydelse. Men här gäller det, enligt min uppfattning, sjelfva principen. Det beror således på, huru vida Riksdagen för sin del nu vill godkänna den uppfattningen, att 1876 års Riksdag lemnat det medgifvande, att professorerna vid båda universiteten skulle få behålla dessa naturaprestationer eller icke. Om man nu går till väga såsom Kongl. Maj:ts föreslagit, så är det alldeles klart, att lönerna blifva ungefär likställda för professorerna i Upsala och i Lund; det blifver kanske någon liten större inkomst för professorerna i Upsala, men detta är af ingen betydelse, så att man kan säga, att full likställighet inträder, i fall Kongl. Maj:ts förslag går igenom. Men om det icke går igenom, komma professorerna i Lund i ogynnsammare ställning än professorerna i Upsala. Det är derföre som jag, med bibehållande af den ståndpunkt jag hade redan 1876, och för att icke åstadkomma den orättvisa, som skulle uppstå genom att besluta såsom de öfriga reservanterna föreslagit, nemligen att minska löneförmånerna för professorerna i Lund, men låta professorerna i Upsala behålla sina löneförmåner, som uppbäras vid sidan af lönestaten, det är derföre jag föreslagit, att nuvarande professorerna i Lund skulle få behålla inkomsten af ängslotterna, så länge de innehafva sina befattningar, men försvinna då tjensten tillträdes af ny tjänsteman; men under vilkor att samma förhållande skall ega rum i Upsala, nemligen att äfven tjänstemän vid universitetet der må få behålla sina naturaprestationer under den tid, de innehafva sina tjänstebefattningar, men att dessa förmåner vid innehafvarnes afgang skola försvinna. Jag vågar påstå, att detta är ett sätt att, utan att förnärma tredje mans rätt, egentligen komma till hvad 1876 års Riksdag beslutat, och, då jag har denna uppfattning, kan jag icke annat än yrka bifall till min reservation.

Herr Rydin: Chefen för Ecklesiastikdepartementet har så fullständigt ådagalagt billigheten af Kongl. Maj:ts förslag, att jag dervid ej behöfver vidare uppehålla mig.

Jag blef uppkallad med anledning af en talares uppgift angående förhållandet med den Kongl. proposition om löneförhöjning för Upsala universitets lärare och tjänstemän, som år 1876 afgafs, nemligen att deri icke skulle blifvit omnämnda de särskilda naturaprestationerna, som alltid utöfver den i staten upptagna lönen tillkommit löntagare: humlegårderssättningen, åkerlotterna och 12 famnar ved. Hvad åkerlotterna beträffar, så är med dem ett särskildt förhållande, det nemligen, att de ingå icke blott i lönen utan innehafvas äfven af enkorna och de oförsörjda döttrarna såsom en i pensionen ingående rättighet. De stå således i viss grad utanför lönen. Hvad som vållat, att vid den löne reglering, som skett 1876, Upsala universitets professorer erhållit den ställning de nu innehafva, hvilken för närvarande uttryckligen gifvit dem ifrågavarande löneförmåner utöfver sjelfva lönen på 6,000 kronor, är att de löner, i hvilka spannmål ingår, varit lägre, så att statsverket ända sedan 1856—58 års riksdag måst tillskjuta medel

för att låta dem uppgå först till 4,500 kronor och efter 1876 till 6,000 kronor. Vid den fyllnad af statsmedel, som dervid kommit i fråga, har i öfverensstämmelse med de för universitetet fastställda statser aldrig räknats annat än den spanmål och det penningbelopp, som ingått i lönen och hvaraf universitetet varit förvaltare, medan de öfriga förmånerna uppburits omedelbart af löntagaren sjelf, och har han fått sjelf taga värden om humlegård och åker, hvadan han fått vidkännas den förlust, som uraktlåten betalning af arrende medför. Hvad dessa förmåner beträffar, så hafva de tillkommit på grund af gamla Kongl. bref och hafva betraktats såsom ett slags donationer utöfver lön. De tillkomma nemligen så väl dem, som hafva spanmålslön, som dem, som åtnjuta de af Riksdagen i penningar beviljade anslag till nya professioner. De grunda sig, såsom jag sagt, på gamla kungabref. Så har ett sådant bref utgifvits af drottning Christina rörande humlegårdarne, för hvilka i senaste tider ersättning utgår för 21 embets- och tjänstemän med 30 kronor. Dessutom finnas 44 åkerlotter om 6 tunnland hvardera, som tillkomma professorerna, bibliotekarien, räntmästaren, sekreteraren och kamreraren, men endast de äldre af dem, hvilket bevisas deraf att det finnes många professorer, som ännu icke kommit i åtnjutande af denna förmån. Den afkastning, en åkerlott gifver, kan värderas till ungefär 70 à 100 kronor. Hvad min åkerlott beträffar, kan jag på siffran angifva hvad jag erhållit i år; det är 77 kronor. Hvad slutligen de 12 famnar ved beträffar, så är det icke blott professorerna, utan alla embetsmän vid universitetet, som erhålla sådan. Hvad angår denna ved, så vill jag nämna, att värdet på en storfamn i Upsala är 9 kronor. Om man afdrager kostnaderna för uppvätning, iläggning etc. omkring 4—6 kronor, så kan man beräkna denna inkomst till cirka 140 kronor, och således kunna dessa löneförmåner uppskattas sammanlagdt till omkring 250 kronor för de professorer och andra academici, som kommit i de bästa lönevilkor.

Nu är förhållandet, att därför att dessa löneförmåner i Upsala betraktats såsom ett slags donation och grunda sig på särskilda Kongl. bref, hafva de aldrig tagits i beräkning vid lönestaters upprättande. Sålunda hafva under långa tider dessa lönestater upptagit så och så stor summa till aflöning åt en professor, och då denne professor tagit inträde i konsistorium, har han fått rätt att utom sin lön uppbära dessa naturaförmåner. De hafva alltid betraktats såsom något extra. Vid den lönereglering, som på derom gjord framställning från universitetet skedde år 1876, beslöts att en professor skulle erhålla 4,500 kronor i lön och 1,500 kronor i tjänstgöringspenningar eller tillsammans 6,000 kronor, utan att dessa naturaförmåner, som upptogos särskildt, deri inberäknades.

Hvad Lund beträffar, så har det der varit olika förhållande derigenom, att ängslotterna gått in i sjelfva lönestaten. Denna olikhet har berott derpå, att i Upsala har allt sedan 1857 fyllnad i lönen till bestämdt belopp utgått af ett förslag-anslag, hvarmed lönen fylts med ett penningbelopp utöfver den an-lagna spanmålens värde, först till 4,500 kronor och sedan till 6,000 kronor. Men då i Upsala spanmålslönen utgjorde 225 tunnor spanmål och 750 kronor i penningar, men i Lund deremot 300 tunnor spanmål och 900 kronor i penningar, så blef

Ang. förmån af ängslott eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund.
(Forts.)

Ang. förmån följden, att, då det var högre spanmålspris, så att lönen der kunde
af ängslot uppgå till öfver 4,500 kronor och vid vissa tillfällen ända till 6,000
eller dess kronor och kanske äfven deröfver, man nöjde sig med spanmålslönerna,
vederlag för sådana de voro, i stället för att underkasta sig en sådan löneroglering,
vissa löntagare sådana som den, som gjorts för Upsala.
vid universitet i Lund.

(Forts.)

Hvad ängslotterna i Lunds professorers löner beträffar, så hafva de varit gifna till sådana, som haft lön i spanmal, såsom ersättning för att de fingo vänta ungefär ett år, innan deras lön utföll. Dessa förmåner voro således mera införlifvade med den i staten beräknade normallön, än förhållandet varit med motsvarande förmåner i Upsala.

Då man nu vet, att i alla andra embetsverk finnas ålderstillägg, så torde det väl få anses vara i högsta grad billigt, att äfven professorerna i Lund må kunna komma i åtnjutande af en dylik förmån, synnerligast som de nu till följd af de låga spanmålsprisen förlora år för år och sålunda se sina inkomster nedsatta. Derför torde de, i likhet med hvad som eger rum i Upsala, böra få räkna sig dessa små emolumenta till godo.

Här har yttrats, att man kunde ju sätta ned lönerna vid Upsala universitet för att åstadkomma likhet i lönevilkoren mellan de båda universiteterna, men då icke något förslag derom blifvit väckt, så kan det således icke nu komma i fråga.

Då professorer äro satta i paritet med hofrättsråd, byråchefer och bankokommissarier, hvilka hafva en lön på 6,400 kronor, som med ålderstillägg uppgår till 7,000 kronor, så frågar jag: kan det väl anses billigt att fråntaga professorerna dessa 200 kronor, som de af gammalt haft? Derför yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Det enda skäl som finnes häremot är onekligen det, som Herr Nilsson i Efveröd anført såsom af principiell art, eller att allt bör förvandlas i ett fast penningbelopp och ej några särskilda förmåner gifvas. Men skola en mängd personer få lida för en väl härdragen tolkning af denna princip?

Kan man icke låta principen under sådana förhållanden jemka åt sig och låta lönerna vara sådana som de äro?

Herr *Ahlström* instämde med Herr *Rydin*.

Herr *Thomasson*: Jag ber Andra Kammaren värdsamt och innerligt att icke begå den orätten mot Lunds universitet att fråntaga de äldre professorerna dessa ängslotter, som de hittills alltid innehåft såsom en särskild förmån. I alla lönestater, som utfärdats för detta universitet, ända från 1698 och allt igenom, hafva dessa förmåner varit upptagna såsom alldeles särskilda förmåner utöfver den egentliga lönen. Så i 1698, 1749, 1770, 1807, 1837, 1848, 1860 och 1870 års lönestater.

Tre af dessa ängslotter innehafvas af räntmästaren, bibliotekarien och sekreteraren, och de äro i sjelfva verket donationer af biskopen i Lund, ty de tillhörde ursprungligen biskopsstolen, men innehafvarne af biskopsstolen den ene efter den andre upplåto dem åt dessa tjänstemän, som voro kient aflönade, och slutligen fingo de behålla dem. Detta kan jag visa med en handling, som jag har här i min hand.

Dessutom torde professorerna i Lund kunna sägas hafva fullt skäl

för att anse 1876 års lönereglering bekräfta deras urgamla rätt till dessa förmåner öfver lön, ty — såsom det redan blifvit sagdt — i Riksdagens skrifvelse, som redogör för löneregleringen, står det väl, att spanmålen skall inräknas i de 6,000 kronorna, men oaktadt dessa ängslotter hafva omtalats, förekommer icke ett enda ord derom att ängslotterna skulle ingå i lönen. En sådan tolkning har också kanslers-embetet gifvit åt 1876 års reglering. Det skulle nu kännas så mycket tyngre för innehafvarne af ifrågavarande ängslotter, om en motsatt tolkning skulle göra sig gällande, synnerligen som 1876 års lönereglering beredt professorerne en annan, ganska betydlig minskning. Det fans nemligen sedan gammalt något som kallades emeritilöner, hvilka voro afsedda för äldre professorer, som icke längre kunde tjänstgöra. Dessa utgjorde 4,000 kronor, och dem skulle dessa äldre professorer hafva, men det har så tillgått i verkligheten, att den som efterträdde en afgående professor nöjdes med den lägre lönen och lät emeritus innehafva den allra högsta lönen, uppgående till omkring 6,000 kronor. Det finnes flere professorer, som längre tid, ja ända till 10 år, gått med dessa lägre emeritilöner, i förhoppning att sjelfva på alderdomen få åtnjuta de högre lönerna, men pensioneringen af år 1876 drog ett streck öfver denna förhoppning.

Ang. förmån af ängslotter eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund.

(Port.)

Det är uppenbart, att professorerne i Lund skola känna sig styfmoderligt behandlade, om de skola beröfvas en dylik ekonomisk förmån, under det att professorerne i Upsala skola få behålla den. Gud skall veta att jag unnar professorerna i Upsala allt godt. De behöfva allt för väl de förmåner de hafva, men då fordrar väl också den enklaste rättvisa, att äfven professorerne i Lund få behålla denna särskilda förmån, som ju ingalunda är större än motsvarande inkomst i Upsala, utan snarare mindre. Efter en medtalsberäkning upptages denna förmån i Lund till 200 kronor. Några ängslotter gifva visserligen ända till 300 kronor, men andra deremot blott 100 kronor i arrende.

Min allvarsamma bön är, att Kammaren måtte biträda Stats-Utskottets och Kongl. Maj:ts förslag. Jag vädjar ej blott till Kammarens välkända välvilja för vårt undervisningsväsende, det högre som det lägre, utan äfven till Kammarrens lika välkända rättvisa. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herrar *Toll, Abr. Rundbäck, Lönegren, Smith, Gibson, Fredenberg, Palmär, Fredholm* i Saleby, *Hammarberg, Friherre Nordenskiöld, Schenström* och *Helander*.

Herr Hedin yttrade: Det synes mig näppeligen kunna förnekas, att de under ett helt decennium fortsatta löneregleringarna, då man nu öfverskådar dem i deras helhet och om man företager en jämförelse emellan dem, förete icke så ringa ojemnheter. Detta torde i någon mån föranledas deraf, att löneregleringsarbetet har varit utsträckt öfver en lång tidrymd, kanske också deraf att skilda meningar kunnat uppstå, vid jämförelse mellan embeten af olika slag men ungefär lika rang, huru lönen må sättas för den ena eller andra. Äfven tillfälliga omständigheter kunna här hafva varit verksamma. Huru dermed må hafva varit, vågar jag tro att man knappast skall förneka att, då man jem-

Ang. förmån för löneförmånerna för lärare i den högsta graden, för lärarne vid våra högsta undervisningsanstalter med de löner, som blifvit beviljade åt ett antal embets- och tjänstemän vid de centrala verken och synnerligast inom departementens expeditioner m. m., nämnde lärare vid våra högsta undervisningsanstalter hafva blifvit ogynnsamt behandlade, och att deras löner, i jämförelse med tjänstemännens inom t. ex. kansli-expeditionerna, på hvilka icke jemförliga anspråk ställas, äro låga, vare sig jag tager i betraktande de långa förberedelserna för universitetslärarnes kall, eller deras länge lönlösa tjänstgöring, eller de stora anspråk, som ställas på dem samt hela tjänstgöringens beskaffenhet, hvilken sannerligen icke för en universitetsprofessor kan sägas vara inskränkt till så och så många timmars tjänstgöring på embetsrummet. Om det är sant, att universitetslärarnes lön är obilligt låg, skulle detta, enligt min åsigt, vara ett tillräckligt skäl för att icke här vilja göra någon afprutning på hvad Kongl. Maj:t genom sin proposition till Riksdagen begärt.

Då talaren på skånebänken, jag menar representanten för Kristianstad, nyss hade ordet, erkände han att den summa, hvarom här är fråga, är ganska obetydlig och således icke mycket att göra väsen af, men han framhöll, och deri kan han hafva rätt, något som är viktigare, nemligen att det är en principfråga, huruvida efter 1876 års lönereglering professorerne vid universiteten skulle fortfarande behållas vid de ifrågavarande löneförmånerna. Detta kan vara en tvistefråga, men en tvistefråga emellan Riksdagen och Kongl. Maj:t, som må slita den, men icke på bekostnad af hvad jag måste anse vara åtskilliga universitetsprofessorers obestridda rätt. Jag kan icke fatta saken annorlunda än att, om man skulle godkänna den af Herr Sven Nilsson vid betänkandet fogade reservation, man skulle sätta Kongl. Maj:t i det alternativet att antingen säga nej till detta Riksdagens beslut eller också, med godkännande och verkställande af detta Riksdagens beslut, komma att begå en orättvisa, som jag förmodar att de lidande hellre underkastade sig än att stämma Kongl. Maj:t och kronan till domstol. Så vidt jag vet, hafva de efter 1876 års lönereglering utnämnde professorer blifvit tillförsäkrade åtnjutandet icke blott af den år 1876 bestämda lön, utan också af dessa gamla, häfdvuuna, små naturaförmåner; huru skulle då Kongl. Maj:t komma att bete sig, om Riksdagen fattade ett sådant beslut, som reservanten föreslagit? Jag tvifflar på att Kongl. Maj:t skulle kunna finna sig benägen eller hafva hjerta att sätta detta i verket emot personer, utnämnda efter 1876, hvilka ännu icke inträdt i åtnjutande af dessa förmåner, men äro tillförsäkrade att i sin tur komma i åtnjutande af dem.

Jag samtalade för någon tid sedan med en professor vid universitetet i Upsala, som framhöll att, enligt hans och fleres åsikter, Riksdagen genom att afslå Kongl. Maj:ts proposition om professorerne i Lund, och ännu mera genom att bifalla reservationen, skulle komma att begå en hårdhet, han begagnade icke ordet *orättvisa*, som skulle kännas synnerligen tung. Dervid framhöll han den, enligt min tanke, behjertansvärda omständigheten, att de här ifrågavarande humlegårdarne och ängslotterna, hvilka han uppskattade till en afkastning af 100 à 120 kronor om året, få, när man en gång kommit i besittning

af dessa förmåner, öfvergå till innehafvarnes enkor och oförsörjda barn. Detta framhöll han såsom det viktigaste af alltsammans. Han sporde mig vidare: »Tror Ni verkligen att Andra Kammaren nu, mera än förr, skulle visa sig ogynnsamt stämd emot universitetet, tror Ni att Andra Kammaren skulle vilja bespara åt statsverket en så ringa summa, vid hvilken det skulle klibba tårar, framkallade af ekonomiska bekymmer?» Dertill svarade jag: »det tror jag icke förr än jag får se det». Då man framkommit med det påståendet, likväl icke inom Kammaren, att Kongl. Maj:t skulle hafva kunnat underlåta att göra den nu debatterade framställningen till Riksdagen, så ber jag att få säga, att Kongl. Maj:t, enligt min mening, rätt förfarit, och att om någon tror sig kunna säga, att ecklesiastikministerns grannligheten varit öfverdrifven, den åtminstone icke bör anses såsom ett fel.

Ang. förmån af ängslott eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund.

(Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört anhåller jag, Herr Talman, om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Med Herr Hedin instämde Herrar *Östling* och Friherre *Fock*.

Herr Gunnar Eriksson: I den reservation, som vid denna punkt afgifvits af Herr vice Talmannen m. fl., har jag inom så väl afdelningen som i Utskottet deltagit, och det enligt min tanke på goda skäl. Den 1876 fastställda staten omfattar bestämda lönebelopp; men härtill kommer äfven en annan omständighet, som jag ber att få omnämna. Akademiska konsistoriet har sjelft uppgifvit afkomsten af dessa ängslotter och föreslagit, att den skulle ingå i lönerna. Jag finner nemligen af propositionen till 1876 års Riksdag, att för icke mindre än 18 af professorerne lönen var beräknad till:

1,890 kubikfot spanmål à 2: 10	Kr. 3,969: —
Kontant	» 900: —
Ängslott	» 200: —
Summa	Kr. 5,069: —

Härtill kommer lönetillskott, 931 kronor, så att lönen blefve 6,000 kronor. Der hade det akademiska konsistoriet sjelft föreslagit, att ängslotterna skulle beräknas i lönen.

För kamreraren var beräknadt:

1,050 kubikfot spanmål à 2: 10	Kr. 2,205: —
Ängslott	» 200: —
Lönetillägg	» 595: —

så att lönen uppginge till 3,000 kronor.

Går jag så till sekreteraren, så var för honom föreslaget:

1,575 kubikfot spanmål à 2: 10	Kr. 3,307: 50
Ängslott	» 200: —
Lönetillägg	» 992: 50

så att lönen uppginge till 4,500 kronor.

Hade det nu varit meningen, att värdet af dessa ängslotter skulle beräknas utöfver de bestämda lönebeloppen, borde det väl hafva omförmäls i den skrifvelse, som 1876 års Riksdag aflät rörande löneregleringen vid universitetet. I denna skrifvelse talas icke om några ängslotter, och följaktligen får man väl tro att Riksdagen ansett, att dessas

Ang. förmån af ängslotter eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund.

värde skulle i enlighet med konsistoriets förslag afräknas. Jag vill äfven konstatera, att det finnes stöd för denna åsigt just deri, att Kongl. Maj:t aflåtit proposition till denna Riksdag om att dessa ängslotter må af professorerne åtnjutas utöfver de fastställda aflöningsbeloppen. Denna omständighet synes mig tala för att de i sjelfva verket icke nu hafva någon rätt härtill. För denna uppfattning har äfven Statskontoret uttalat sig. Men, säger man, om den hårda rätten får göra sig gällande, blir det en olikhet i aflöningen mellan professorerne i Lund och Upsala, och sådant vore icke lämpligt, utan förmånerna böra vara lika vid de begge universiteten. Ja, om något förslag vore i laga ordning framställt rörande Upsala-professorerne, kunde den saken tagas i öfvervägande, men i brist deraf måste jag hålla mig på rättens ståndpunkt och på den af mig biträdda reservationen; men vill Kammaren hellre ingå på hvad Herr Sven Nilsson föreslagit, nemligen att i den mån de nuvarande professorerne afgå, skulle förmånerna af dessa ängslotter antingen indragas eller ock inberäknas i lönen, skall jag nog för egen del nöja mig med hvilket beslut Kammaren fattar; men för närvarande har jag ingen anledning frångå den mening, som jag inom afdelningen och Stats-Ütskottet biträdt.

(Forts.)

Herr Rydin: Jag vill endast korrigera ett yttrande, som jag hade förra gången, jag hade ordet, då jag nämnde att värdet på veden var 9 kronor. Min mening var naturligtvis, att detta värde var 12 kronor, hvilket torde synas af min beräkning, ty eljest skulle summan ej kuuna med afräkning af kostnaden för tillsyn uppgå till 140 kronor, såsom jag i mitt första yttrande sade.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att i Norge eger precis samma förhållande rum som hos oss, nemligen att *utom* de aflöningar, som stortinget åt universitetsläraryne bestämt, äfven der högsta lönen till 6,000 kronor, ingå äfven i professorernes löneförmåner ängar och åkerlyckor, och att man icke ansett sig böra indraga desamma.

Herr Grefve Sparre: Hvad man än må säga om lönerne för embetsmännen, och om man också, såsom jag hört en och annan yttra, med afseende på de nuvarande tidsförhållandena, skulle ifrågasätta en nedsättning af dessa löner, tror jag dock att professorerne vid universiteten borde vara de allra sista, som borde drabbas deraf. Så vidt man annars vill hafva till professorer framstående vetenskapsmän, och med några andra böra väl icke dessa platser besättas, måste staten vara betänkt på att förse dem med löner så beskaffade, att de icke, så fort tillfälle dertill yppas, söka annan anställning. De måste aflönas så, att detta arbete blir målet för deras sträfvanden, och icke så att skickliga personer, som på sina platser göra nytta, dragas derifrån. Bildning och undervisning skulle derigenom komma att lida, och jag kan icke föreställa mig, att Kammaren för denna lilla obetydliga summa, som nu är i fråga med afseende på dessa ängslotter, af hvilka några tillkommit genom enskildes donationer, och som staten sålunda icke är berättigad att taga i betraktande vid dessa löners bestämmande — jag kan icke föreställa mig, säger jag, att Kammaren med afseende på

dessas platser, som framför alla andra måste aflönas väl, vill göra inskränkningar för att vinna ett så obetydligt belopp. Låtom oss i afseende på alla andra corpser strängt iakttaga hvad reservanterne säga, att särskilda inkomster böra borttagas, men denna lilla förmån, som tillkommit genom donationer eller genom afstående af en fördel från biskopens i Lund sida, anser jag icke staten berättigad att tillägna sig.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Ang. förmån af ängslott eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund.
(Forts.)

Herr Carl Ifvarsson: Ja, om det, såsom nu är fallet, vore fråga endast om dessa professorers löner, så vore det mindre att säga i denna sak; men då man sett huru det har gått till med reglerandet af lönerna på andra håll, så kan det vara något skäl att tala om det system, som praktiserats — ehuru icke af denna regeringen, men för längre tid tillbaka. Man har kommit under fund med gång efter annan, att oaktadt Riksdagen reglerat lönerna, hafva, sedan lönen blifvit bestämd, vederbörande haft andra inkomster der bredvid, hvilka icke bort komma dessa höga embetsmän till del.

Jag erinrar mig särskildt, att jag läst i en brochyr, som är skriven af en man, som har väl reda på sig och som omtalar huru det tillgår med regleringen af biskopslönerna, att oaktadt den nya löne-regleringen bort träda i verket, då ombyte af biskopar egt rum, har likväl den nye biskopen fått mer, ja, till och med mer än dubbelt af det belopp, som i regleringen varit bestämdt. Något likartadt har äfven egt rum vid presterskapets löne-regleringar; och vid andra tillfällen hafva smärre afvikningar skett. Det är således emot systemet, som man egentligen har att vända sig. Då Riksdagen har bestämt lönerna och fastställt de belopp, med hvilka de borde utgå, så skulle man hållit sig vid just dessa belopp och icke gått deröfver. Och jag vill härvid uttrycka den förhoppning, ja, den, fordran för framtiden, att hvad Riksdagen beslutar må respekteras.

I den fråga, som här föreligger, håller jag regeringen räkning för att hon icke undanhållit saken för Riksdagen, utan att hon gjort framställning om att låta professorerne bibehålla de ifrågavarande förmånerna utom den egentliga lönen. Men frågan gäller här, om vi skola bevilja en löneförhöjning eller icke. Ty när regeringen gjort en framställning angående dessa förmåner, så är ju dermed meningen, att det afses en förhöjning. Enda skälet till beviljande häraf är det, att professorerne i Upsala haft en sådan förmån, ehuru det endast är Kongl. Maj:t, som medgifvit densamma, och då professorerne vid det ena universitetet hafva förmånen, så kunna professorerne vid det andra vara lika väl förtjenta. Det är fråga om likställighet dem emellan; men denna kan ju också vinnas på ett annat sätt. Man kan säga, att när någon löneförhöjning icke tillkommer professorerne i Lund, så bör någon sådan heller icke existera i Upsala. Det är ifrån denna synpunkt, föreställer jag mig, som reservanterne utgått.

Hufvudfrågan rör sig, som sagdt, emellertid om systemet. Kunde man vänta, att det blefve bättre i framtiden, så hade jag ingenting att säga i denna fråga, men nu har jag icke kunnat förbigå densamma, ty detta fallet kan göra godt för framtiden, och jag hoppas äfven att det skall så göra.

Ang. förmån af ängslott eller dess vederlag för vissa löntagare vid universitetet i Lund. Jag anser, att reservanterne haft rätt, och jag sluter mig till dem, ehuru väl jag äfven skulle kunna gå in på Sven Nilssons reservation, som afser, att de nuvarande innehafvarne af dessa förmåner få bibehålla dem, men att dessa förmåner icke skola fortfara längre, så vida icke Riksdagen derom särskildt beslutar.

(Forts.)

Häruti instämde Herrar *Sjöberg* i Bodaryd, *Björkman* och *Andersson* i Lyckorna.

Öfverläggningen var slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels afslag å densamma i enlighet med Herr vice Talmannens m. fl:s vid punkten fogade reservation och dels slutligen bifall till det yrkande, som innefattas i Herr Sven Nilssons i ämnet afgifna reservation. Efter upptagande af dessa yrkanden, och sedan propositioner i enlighet med desamma blifvit gifna, förklarade Herr vice Talmannen sig anse röstöfvervigt finnas för bifall till Utskottets hemställan. Votering begärdes. Af sådan anledning och för bestämmande af kontrapositionen upptog Herr vice Talmannen å nyo de återstående yrkandena, af hvilka yrkandet på bifall till Herr vice Talmannens m. fl:s reservation nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men äfven angående kontrapositionen äskades votering; och blef alltså nu först uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om 5:te punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 12 antager yrkandet om bifall till den af Herr vice Talmannen L. O. Larsson m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till Herr S. Nilssons vid samma punkt fogade reservation.

Den votering, som företogs enligt denna proposition, utföll med 97 ja mot 73 nej; i följd hvaraf propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 5:te punkten af utlåtandet N:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, godkänt den af Herr vice Talmannen L. O. Larsson m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Denna senare votering visade 80 ja, men 93 nej; hvadan Kam-
maren beslutat enligt nej-propositionens innehåll.

Punkterna 6—15.

Biföllos.

Punkten 16.

Sedan i en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 159) Herr *J. G. Granlund*, på anförda skäl, föreslagit, att Riksdagen måtte besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t läcktes låta undersöka, huru behovet af en högre undervisningsanstalt för Motala stad, minst femklassig, bäst kunde tillgodoses, och, efter verkställd utredning af dithörande omständigheter, göra nådig framställning till en blifvande Riksdag, samt att Riksdagen behagade från och med nästa år ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag af 3,000 kronor i och för upprätthållande af det nu befintliga enskilda elementarläroverket i Motala, hvars gagnande verksamhet i brist på ett kraftigare understöd från det offentligas sida vore i fara att blifva afbruten, hemställde Utskottet i denna punkt, att Herr Granlunds förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Granlund: Om jag under nuvarande förhållanden, då fråga om en omorganisation af våra elementarläroverk så att säga ligger på regeringens bord, hade framkommit med förslag om en ny skola, hade Utskottet haft skäl för sitt afstyrkande; men då nu är förhållandet, att det här är fråga om en skola, som allenast på kommunens bekostnad verkat och arbetat under tio år, eller allt sedan 1876, nemligen först såsom treklassig, och nu såsom femklassig, med icke mindre än i medeltal 54 lärjungar, så bör den omständigheten tagas i betraktande, att staten icke dertill bidragit med ett enda öre. Jag frågar, om icke detta förhållande är erkännansvärdt; jag frågar, om det kan vara för mycket hvad jag begärt, då kommunen fortsatt med sitt understöd ända derhän, att skolan, som redan 1883 erhållit dimissionsrätt till 6:te klassen af statens allmänna läroverk, nu lärar sökt tillstånd att admittera till 7:de klassen. Bör icke staten understödja en sådan skola? Bör icke, såsom jag begärt, regeringen vid en blifvande reorganisation ihågkomma denna skola att blifva ett statens läroverk, och slutligen, bör icke en kommun, som så verkat och intresserat sig för skolbildningen, därför slutligen vinna erkännande?

Hvad som är egendomligt, är emellertid det, att Utskottet icke med ett ringaste ord framhållit detta förhållande, som så utförligt är nämndt i min motion, icke ett enda ord är nämndt om att denna kommun under tio år underhållit denna skola, hvarigenom ju stora besparingar tillskyndats staten, som sålunda undslupit skyldigheten att skaffa undervisning åt femtiofyra lärjungar, hvilka erhållit en fullgod undervisning utan det ringaste statsbidrag. Man säger visserligen, att

*Ang. förmån
af ängslott
eller dess
vederlag för
vissa löntagare
vid universite-
tet i Lund.
(Forts.)*

*Ang. ifrågasatt
anslag till ett
elementarläro-
verk i Motala.*

Ang. ifrågasattt de små städerna bör man upphjelpa folkskolorna, så att de så små-
anslag till ett ningom kunna träda i stället för dessa skolor; men folkskolorna äro
elementarläro- väl icke precis utan understöd af staten.
verk i Motala.

(Forts.)

Two tredjedelar af den afföning, som utgår till folkskolelärarne, består ju staten, och icke kan man ju tänka sig, att man kan kasta in 50 elever i en folkskola utan att på samma gång öka antalet lärare, och folkskolans verksamhet är ju helt olika med dylika skolor som denna. Vidare har Utskottet hänvisat till, att man skulle kunna skicka dessa lärjungar till Vadstena femklassiga läroverk, emedan det endast är en timmes väg emellan Vadstena och Motala. Ja, det är nog en sanning, att det endast är en timmes resa, men Vadstena läroverk, såsom beläget uti en mycket tätt befolkad ort, både har och får nog i framtiden allt flere och flere lärjungar från närmare orter och kan helt säkert icke intaga de inträdessökande från tvenne sig närbelägna städer; då dertill kommer, att gossarnes skolålder inträffar under den tid, då de bäst behöfva sina föräldrars vård, och en timmes färd två gånger om dagen icke är någon småsak, kan det icke vara skäl för de föräldrar, som nitälska för sina barns väl, att begagna en sådan utväg. Man har vidare hänvisat dem till Linköping, der det finnes ett högre elementarläroverk, men jag vill nämna, att detta läroverk redan förut är öfverbefolkadt, och att lärjungeantalet derstädes, särdeles i de lägre klasserna, redan nu är större än det enligt regeringens cirkulär får eller bör vara. Jag tror således icke, att det skulle vara särdeles förlust för staten, om läroverket i Motala upprätthölles, då antalet lärjungar derstädes är så stort som 54, hvilket synes af den tabell, jag bifogat min motion. Då jag emellertid är öfvertygad, att regeringen sjelf intresserar sig för denna skola, enär regeringen redan år 1879 inkom till Riksdagen med proposition om ett treklassigt läroverks upprättande i Motala, så föreligger icke här samma förhållande, som vanligen åberopas af Stats-Utskottet, då enskild motionär kommer med en motion, nemligen att frågan icke är tillräckligt utredd, samt att man icke kan tillstyrka andra anslag än sådana, som komma från regeringen. Här har nu en kommun genom icke obetydliga uppoffringar visat sitt intresse för denna skola, och då böra också Riksdag och regering vid en blifvande reglering genom statsunderstöd lemna sitt erkännande åt ett sådant sträfvan. Då Riksdagen beviljar anslag, fäster den ofta det villkoret dervid, att den kommun, som har nytta af anslaget, till viss del skall deltaga i kostnaden. Här har denna kommun visat, redan innan den begärt ringaste statsunderstöd, det varmaste intresse för sitt läroverk.

Jag tror således, att jag har goda skäl för den framställning jag gjort, då jag begärt, dels att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka, huru behöfvat af en högre undervisningsanstalt för Motala stad, minst femklassig, bäst kunde tillgodoses, och deroftom göra framställning till en kommande Riksdag, och dels att Riksdagen ville för närvarande anslå 3000 kronor att användas till upprätthållande af det i Motala befintliga enskilda elementarläroverket, hvars omkostnader redan börjat så tynga på detta samhälle, att fara är att läroverket icke vidare skall kunna existera. Jag hemställer ännu en gång, om icke Motala kommun gjort sig för-

tjent af detta anslag, då den under 10 års tid ensam underhållit ett nu mera i flera år varande femklassigt läroverk utan något understöd från statens sida, och jag vågar därför hemställa om bifall till min motionen gjorda anhållan, att Riksdagen ville från och med nästa år ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag af 3,000 kronor i och för upprätthållande af ifrågavarande elementarläroverk, hvars gagnande verksamhet i brist af understöd från statens sida är i fara att blifva afbruten.

Ang. ifrågasatt anslag till ett elementarläroverk i Motala.
(Forts.)

Herr *C. J. Jakobson* instämde med Herr Granlund.

Herr Sven Nilsson: Jag behöfver väl icke säga många ord om föreliggande förslag. Då Kongl. Maj:t af 1879 års Riksdag begärde ett anslag af 3,000 kronor för inrättande af ett treklassigt allmänt läroverk i Motala, afslog Riksdagen denna begäran, och jag tror icke att tidsandan sedan dess erhållit den rigtning, att man blifvit mera stämd för upprättande af mindre elementarläroverk i städerna. Motiönären hade därför enligt min tanke handlat klokast, om han icke nu framkommit med sitt förslag. Motala kommun må sjelf, liksom andra smärre kommuner, underhålla sitt folkskoleväsende, ty såsom något annat än folkskolor kunna dessa små läroverk ej betraktas. Att i alla småstäder upprätta elementarläroverk, det tror jag skulle blifva i längden för dyrt, helst då större byar på landet kunna hafva samma anspråk.

Jag anhåller därför om bifall till Utskottets förslag.

Herr Granlund: Den siste ärade talaren sade, att Motala såväl som andra smärre kommuner finge sjelf underhålla sitt läroverk. Jag hemställer dock, om det i vårt land finnes något exempel på, att en stad ensam underhållit ett sådant läroverk, som det ifrågavarande, utan allt bidrag af staten. Nej, ett sådant förhållande förefinnes icke.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner blifvit framställda i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll Kammarern Utskottets hemställan.

Punkterna 17—19.

Biföllos.

I *punkten 20* hemställde Utskottet, att eu af Herr *P. A. Siljeström* väckt motion, i syfte att lönen till musiklärarne vid folkskolelärarseminarierna måtte på ordinarie stat uppföras i lägsta lönegraden med 1,200 kronor samt efter 5 års tjenstgöring med 1,400 och efter 10 års tjenstgöring med 1,600 kronor om året, måtte lemnas utan afseende.

Ang. ifrågasatt löneförbättring på ordinarie stat för lärare i musik vid folkskolelärarseminarierna.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *P. A. Siljeström*: Man får icke taga illa vid sig, om ett framställt förslag skulle, för att begagna riksdagskansliets eleganta

Ang. ifrågasatt löneförbättring på ordinarie stat för lärare af musik vid folkskolelärareseminarierna.
(Forts.)

språk, »lemnas utan afseende», men jag tror att man har skäl att önska, att det Utskott, till hvilket en motion remitteras, om det ock lennar den utan afseende, dock icke lennar den utan fullständigt påseende. Det senare tror jag dock att Utskottet ej rätt iakttagit i detta fall. Utskottet förmenar nemligen, att jag icke har anført skäl för min motion. Denna motion afser att genom ett årligt anslag af några tusen kronor afhjelpa en orättvisa, som eger rum i afseende å aflöningen af musiklärarne vid folkskolelärareseminarierna, och såsom skäl därför har jag anført, att lärarne i teckning och musik väl ändock böra hafva samma aflöning för samma tjenstgöring vid samma läroverk. Detta synes vara en så uppenbar rättvisa, att ingenting borde kunna sägas derom, så mycket mera som sångundervisningen i folkskolan otvifvelaktigt har en jemförelsevis större betydelse än någonsin samma slags undervisning vid elementarläroverken. De löneförmåner, som jag har föreslagit för musiklärarne vid folkskolelärareseminarierna, äro beräknade efter proportionen af deras tjenstgöring, jemförd med teckningslärares tjenstgöring. Det är samma aflöning, som var föreslagen af den komité, som var nedsatt för att afgifva förslag till allmän lönereglering för läroverken, och den öfverensstämmer äfven med det förslag, som Kongl. Maj:t år 1882 afgaf till Riksdagen. Jag föreställer mig således att här föreligga tillräckligt många faktiska skäl för min framställning. Men Utskottet stöder sig förnämligast, såsom det synes, på formella skäl. Hvad nu i allmänhet formella skäl beträffar, har äfven jag för min del mycket aktning för formen, men det gifves dock tillfällen, då formen både kan och får åsidosättas.

Ber någon mig om en bit bröd, så böra icke formella skäl hindra mig att gifva honom den, och begär någon af mig en rättvisa, så böra icke heller formella skäl hindra mig från att gifva honom denna.

Jag vill emellertid visa, att Utskottet till och med saknat formella skäl i detta fall. Då Kongl. Maj:t år 1882 framlade sitt förslag till ny lönereglering för elementarläroverken, blef resultatet, såsom en hvar torde minnas, hälften af hvad Kongl. Maj:t föreslagit, emedan den andra hälften, som skulle baseras på lärjungarnes afgifter, icke vann Riksdagens bifall. Grundsatsen om ökad lärjungeafgift, hvilken vann sympatier af denna Kammare, har dock icke öfvergifvits; den kommer otvifvelaktigt, efter hvad jag hört från säkert håll, att läggas till grund för den nya framställning, som en gång kommer att göras angående lönereglering vid elementarläroverken. Men denna grundsats kan naturligtvis icke komma i fråga att tillämpas vid folkskolelärareseminarierna, och således kan någon förbättring i lärarnes vid dessa anstalter löner icke ifrågakomma vid en sådan lönereglering. Olyckan med löneregleringen vid folkskolelärareseminarierna var den, att densamma blef i det stora förslaget 1882 sammanblandad med regleringen för elementarläroverken, med hvilka den icke bort hafva något gemensamt. Hade Kongl. Maj:t deremot framställt sitt förslag — detsamma jag nu framlagt — särskildt för dessa läroverk, så hade utan allt tvifvel Riksdagen bifallit det. Men då nu hela det stora förslaget föll, kommo folkskolelärareseminarierna att dela den ruin, som det öfriga underkastades. Detta är enda orsaken till, att icke dessa löner redan blifvit på nöjaktigt sätt reglerade, och jag hem-

ställer, om sådana omständigheter kunna vara något tillräckligt formellt skäl för att nu vägra en särskild välvilja mot ifrågavarande lärare. För att i det fallet öfvertyga mig om, att icke något otillbörligt skulle kunna tillvitast mig, då jag väckte detta förslag, har jag i Ecklesiastikdepartementet hört mig för, huruvida man der skulle anse det olämpligt, om jag nu framlade förslaget, eller om det skulle på något sätt verka störande på en blifvande framställning om allmän löne-reglering; och derpå har jag erhållit det svar, att förslag till en sådan partiel löne-reglering icke lade hinder i vägen för framställningen om löne-reglering i allmänhet.

Jag har med mycken tillfredsställelse sett, hurusom Stats-Utskottet varit gynnsamt stämt mot de högre undervisningsanstalterna och hvad till den högre undervisningens och lärdomens befrämjande i vårt land hörer. Jag har sett t. ex., hurusom Utskottet med erkännansvärd välvilja beviljat fortsatt anslag för utgifvande af tidskriften »acta mathematica», hvars innehåll jag förmodar ligga högt öfver det område, dit Utskottets forskning sträcker sig. Jag säger icke detta därför, att jag har något emot acta mathematica. Jag skall tvärt om med nöje understödja beviljandet af anslaget därför, då vi komma så långt. Men då man anslår några tusen kronor till detta lärda företag, förvånar det mig i någon mån, att man vill neka samma summa — ty om stort mer lär väl ej vara fråga — för det ändamål, som nu är i fråga.

För min enskilda del, huru mycken kärlek jag än hyser både för matematiken och den högre vetenskapliga forskningen i allmänhet, skulle jag dock göra mig samvete af att bevilja ett understöd af dessa några tusen kronor för fortsatt utgifvande af tidskriften acta mathematica, om jag på samma gång vägrade att göra rättvisa åt några arbetare på folkskoleundervisningens område, folkskoleundervisningen, som icke allenast är folkets dyrbaraste egendom och det viktigaste för folkets framtid, utan särskildt äfven den viktigaste basis, hvaruppå ett lands vetenskapliga utveckling, i stort sedd, skall byggas; och jag hemställer särskildt till de ärade representanterne för allmogen här i Kammaren, om de icke i det fallet skulle vilja ställa sig på samma sida som en gammal stockholmsbo.

Herr Sven Nilsson: Den siste värde talaren begick bestämdt ett fel, då han beskyldde Utskottet för att icke hafva genomläst hans motion och då han sade att Utskottet hade påstått, det motionären icke anfört några skäl för sin framställning. Jag tror snarare, att man kan säga att den värde motionären icke läst Utskottets betänkande, ty då skulle han säkert hafva observerat, att Utskottet tvärt om uttalar att motionen angifvit skäl, då Utskottet säger: »Herr P. A. Siljeström har i en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 85) på anförda skäl föreslagit,» etc. Således tror jag att den anmärkningen snarare kan riktas mot motionären än mot Utskottet. Utskottet har, såsom han noggsamt kan finna af betänkandet, ansett att icke sådana skäl blifvit anförda, att de kunnat föranleda Utskottet att frångå den princip, som Riksdagen hittills följt, att icke på enskild motionärs framställning uppgöra förslag till löne-regleringar. Utskottet anser att detta är en ytterst viktig princip, som icke bör frångås och som icke

Ang. ifrågasatt löneförbättring på ordinarie stat för lärare i musik vid folkskolelärareseminarierna.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt löneförbättring på ordinarie stat för lärare i musik vid folkskolelärareseminarierna.

heller i något fall blifvit af Riksdagen öfverskriden. Det må nu gälla tjänstemän, anställda för folkskoleundervisningen, eller hvilka tjänstemän som helst, så har Utskottet trott det vara nödvändigt att, innan Riksdagen fattar beslut i en sådan fråga, en utredning kommit från regeringen.

Jag hade verkligen trott att den ärade motionären skulle varit nöjd med Utskottets motivering, som enligt mitt förmenande är nästan väl mycket välvilligt stämd mot hans förslag. Om det nu är så som han säger, att regeringen skulle vara betänkt på att framlägga förslag i samma syfte, som hans motion innehåller, så kan ju icke detta betänkannde lägga hinder i vägen därför. Utskottet hade därför icke väntat, att motionären skulle så skarpt klandra Utskottet som han gjorde, ty utom dessa skäl kan anföras, att det under nuvarande förhållanden ej torde vara skäl att rekommendera någon löneförhöjning. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Petersson i Runtorp: Till de skäl för afslag å motionärens framställning, som blifvit anförda så väl af Utskottet som af den näst föregående talaren, vill jag endast lägga ett, det nemligen, att den närvarande tidpunkten icke torde vara lämplig för beviljande af lönetillökning åt tjänstemän.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, samt propositioner gifvits så väl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag å densamma och bifall till Herr Siljeströms motion i ämnet, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Ang. ifrågasatt höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor m. m.

Punkten 21.

Beträffande »folkundervisningen» hade i särskilda motioner, afgifna den ena inom Första Kammaren af Herr *F. F. Carlson* och den andra inom Andra Kammaren af Herr *P. A. Siljeström*, förslagsgits, att folkskolelärare och folkskolelärarinna efter fem års verksamhet såsom ordinarie skola åtnjuta 100 kronors lönetillägg. om vederbörande folkskoleinspektör vitsordar, att läraren eller lärarinnan under nämnda tid väl tjänstgjort, samt att för detta ändamål anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor måtte med 50,000 kronor förhöjas.

Utskottet hemställde emellertid, att motionerna icke måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde:

Herr Abr. Rundbäck: Då jag vid flera föregående tillfällen uttalat mina åsigtter i denna fråga, skall jag inskränka mig till att blott tillkännagifva, att jag fortfarande hyser samma mening som den, hvilken funnit uttryck i motionerna.

Jag yrkar därför afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionerna.

Häruti förenade sig Herrar *von Friesen* och *Roth*.

Herr P. A. Siljeström yttrade: Vid början af denna riksdag samtalande jag med några folkskolans vänner inom denna Kammarerom, huruvida det kunde löna mödan att framställa en motion i den rigtning, som angifves af de nu föreliggande motionerna. Man trodde då, att det icke skulle vara mödan värdt, och jag afstod således från hvarje försök i den vägen. Sedermera mot slutet af motionstiden väcktes den ifrågakvarande motionen af Statsrådet Carlson i Första Kammaren och jag kom att tala med honom om saken, för hvilken han lifligt intresserade sig. Vi veta hur varmt statsrådet Carlson alltid intresserat sig för folkskoleundervisningens angelägenheter och hvad han på det området utträttat. Då han nu yttrade till mig, att med afseende på hans höga ålder detta försök kanhända vore den sista tjenst han kunde göra folkundervisningens sak i vårt land, så tillstår jag att det så tilltalade mig, att, då jag förut många gånger haft tillfälle att stå vid hans sida på detta arbetsfält, jag ansåg mig icke böra svika honom vid detta tillfälle, utan beslöt jag att ställa mig vid hans sida såsom böneman i Andra Kammaren. Blifva vi två, som förena våra böner, skola vi kanhända lyckas, tänkte jag. Jag erkänner att det var något enfaldigt tänkt, ty jag vet att sådana konsiderationer lemnas utan afseende. Jag har likväl framlagt motionen och anser mig därför skyldig att säga några ord till dess försvar.

Jag erkänner den grundsats, som af Stats-Utskottet blifvit framhållen, att folkskolelärarne böra ställas i ett visst beroende af kommunerna. Det är en grundsats, som jag alltid sjelf uttalat och som jag vidhållit och skall vidhålla; men man bör också å andra sidan lemna läraren en viss frihet, så att han kan sköta sin undervisning i folkskolan utan att vara allt för beroende af de tillfälliga stämningar, som kunna göra sig gällande i en kommun och som ofta nog kunna verka hämmande på lärofriheten i mer än ett afseende. Det är för öfrigt icke fråga om att undandraga folkskolelärarne detta beroende, hvarpå man, som sagdt, i viss grad bör hålla, utan det gäller här endast att bestämma ett *minimum* af lön. Ett sådant minimum har alltid ansetts böra bestämmas för folkskolelärarne. Om det nu bör vara 600 eller 700 kronor, det kan jag för min del visserligen icke afgöra, men säkert är, att då jag i fjol talade med åtskilliga personer, som ega stor kännedom om förhållandena på landsbygden, så ansågo de att 700 kronor skulle vara just så temligen lagom för det närvarande, och jag kan icke tro att en sådan aflöning, som i alla fall ställer folkskolelärarne icke ens i full jembredd med de lägst aflönade lärarne bland dem, som hafva förtroendet att undervisa herskapsklassens barn, skulle vara för hög. Jag tror således att det vore välbetänkt, om denna summa kunde beviljas. Den har ock blifvit beviljad i de flesta kommuner i riket, så att jag tror ganska få återstå, hvilket torde bevisa dels billigheten af den föreslagna löneförhöjningen, dels ock att lärarne på de flesta håll gjort sig förtjenta deraf. Nu

Ang. ifrågasatt höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor
m. m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor m. m.
(Forts.)

säger man att det är förenadt med ökade kostnader för kommunerna, men om Herr Zimdahls förslag går igenom vid riksdagen, såsom man har allt skäl att förvänta, så blir resultatet, äfven der blott en enda småskola finnes, i sjelfva verket en vinst för kommunerna.

Under sådana förhållanden tager jag mig friheten hemställa, om icke Kammaren ändock skulle vilja bevilja denna lilla löneförhöjning åt skolläraryrket, och får sålunda yrka bifall till Herr Carlsons och min motion.

I detta yttrande instämde Herrar *Lilienberg, Fredenberg, Beckman, Ekeborgh* och *Schenström*.

Herr Nils Petersson: Då denna fråga har så nyss blifvit behandlad, då en dylik motion nyss blifvit afslagen, så kunde man hysa förhoppning om att slippa diskussion i denna fråga. Det finnes emellertid ett förhållande, jag vill påpeka, nemligen att det icke är så lång tid sedan folkskolläraryrket hade endast 300 kronor, och lefnadskostnaderna voro då icke mindre än nu. De hade då sin bergning, och om de då kunde lefva på 300 kronor, böra de nu kunna göra det på 600 kronor. Jag tror att dessa ständigt framkommande anspråk på löneförhöjning icke äro lämpliga för skolorna. De väcka befolkningens missnöje mot skolorna, om man trakasserar den på detta sätt, och jag tror icke att lärarne sjelfva äro med om allt detta, som deras s. k. målsmän framföra för att vinna popularitet. De inse väl att kommunerna hafva svårt att komma ut med de enorma utskylder, de hafva. Jag vet väl att det finnes kommuner, der en större inkomst gör dem mindre känsliga för större utgifter i detta som i en del andra hänseenden, men så är icke förhållandet med kommunerna på landsbygden i allmänhet.

Jag vill icke upptaga Kammarens tid längre med någon diskussion i frågan, ty den är tillräckligt diskuterad förut. Jag anhåller blott om bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Hammarlund: Då jag i fjol dels i en motion, dels i ett anförande i denna Kammarer utförligt yttrat mig i föreliggande fråga, anser jag det vara min skyldighet att nu fatta mig helt kort.

Det är nu femte året å rad, som denna fråga står på Kammarens föredragningslista, utan att den dock under denna tid egentligen gått ett tuppftjut framåt. Endast det 50-tal af lärare, som före innevarande år hade blott 500 kronors lön, hafva vunnit en *laglig* förbättring i sina villkor. I öfrigt har snarare en försämring inträdd, derutinnan nemligen att de förutvarande bestämmelserna, att läraren efter fem års väl vitsordad tjenstgöring ovilkorligen skulle hafva ett ålderstillägg, icke vidare kvarstå.

Alla de skäl, som nu och förut anförts mot inryckande af en bestämmelse derom, att läraren efter fem års oförvitlig tjenstgöring skall hafva ålderstillägg, synas mig falla för följande enkla sakförhållanden: 1) att det icke kan visas, det olägenheter följt af detta stadgande under de 12 år (1873 till 1885) hvarunder det varit gällande; 2) att icke ringaste skäl finnes att förmoda, att det är förenadt med

större fara att gifva folkskolelärarne ålderstillägg än öfriga tjänstemannacorpser, t. ex. lärarne vid elementarläroverken; att nuvarande bestämnelser gifva anledning till en mängd underhandlingar, hvarigenom lärarens sjelfständighet kan sättas på allt för hårdt prof; 4) att läraren nu är beroende af de vexlande opinionsvindarne inom kommunen och ej alltid kan intaga den sjelfständiga ställning, som höfves honom såsom ungdomens ledare och uppfostrare; 5) att han ena året icke kan veta, hvad han under det andra kan hafva att påräkna i löneinkomst. Faktiskt är, att *lönenedsättningar* på flera ställen egt rum.

Det har anförts som skäl för det nuvarande systemet, att den lärare, som gjort sig förtjent af löneförhöjning, nog också får den. Jag har tagit mig före att beräkna antalet lärare, till hvilka det högre statsbidraget utgick år 1884, och hvilka sålunda hade 700 kronor årligen, detta antal jemfördt med antalet examinerade ordinarie lärare och lärarinnor under samma år inom de särskilda länen, samt sett efter huru stor procent de förra utgöra af de senare, och jag har fått följande tabell:

		Antal ordinarie lärare och lärarinnor.	Antal lärare-tjänster med högsta statsbidraget.	Procent.
Stockholms	stad	241	153	63,4
Stockholms	län	160	105	65,6
Upsala	»	135	84	62,2
Södermanlands	»	184	100	54,3
Östergötlands	»	303	181	59,7
Jönköpings	»	173	102	58,9
Kronobergs	»	122	72	59,0
Kalmar	»	195	100	51,3
Gotlands	»	85	54	63,5
Blekinge	»	108	58	53,7
Kristianstads	»	283	184	65,0
Malmöhus	»	471	321	68,2
Hallands	»	127	86	67,7
Göteborgs	»	227	127	55,9
Elfsborgs	»	262	159	60,7
Skaraborgs	»	265	193	72,8
Vermlands	»	292	178	60,9
Örebro	»	219	142	64,8
Vestmanlands	»	148	95	64,2
Kopparbergs	»	190	113	59,5
Gefleborgs	»	178	62	34,8
Jemtlands	»	62	44	71,0
Vesternorrlands	»	99	50	50,5
Vesterbottens	»	37	12	32,4
Norrbottnens	»	41	17	41,5
Summa		4,607	2,792	60,6

För att denna tabell skulle vara fullt exakt, borde den äfven upp- taga antalet af dem, som tjänstgjort öfver fem år, hvarom jag dock

Ang. ifrågasatt höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor
n. m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor m. m.
(Forts.)

saknade uppgift. Men antalet lärare med mindre än 5 tjensteår ställer sig ungefär lika öfver hela landet, med undantag af Stockholms stad, och utöfvar sålunda proportionaliter ingen inverkan på slutresultatet. Af tabellen framgår, att län finnas, der endast något mer än 30 procent af lärarne hafva den högre lönen, under det detta procenttal i andra län uppgår till öfver 70. Skulle nu det påståendet att, om lärarne gjort sig förtjente af den högre lönen, få de den, vara riktigt, så skulle deraf följa, att lärarne i somliga län gjort sig mindre förtjente deraf än i andra. Så stor kan väl dock icke olikheten i duglighet vara. Det är alltså andra hänsyn, som gjort sig gällande vid lönens bestämmande.

Jag skulle allra helst sett, att den gamla bestämmelsen, som fans i författningen före år 1885, återupplivades, och man finge ett stadgande, så lydande: »Har vid folkskolan sålunda anställd ordinarie lärare eller lärarinna i denna egenskap oförvitligen tjenstgjort i fem år, skall den årliga lönen, derest den icke redan uppgår till 700 kronor, höjas till detta belopp.»

Men då jag icke vill åstadkomma splittring, skall jag för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till det af motionären framställda förslaget, som i någon mån sammanfaller med detta.

Jag ber härvid särskildt få erinra om, att för lärarne vid de allmänna läroverken finnas icke mindre än 4 ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor. Kan det då vara obilligt, att folkskolelärarne få ett enda sådant å 100 kronor? Man frestas vid tanken härpå säga, med en obetydlig förändring af de ord vi nyss hörde från statsrådsbanken: Hvarför ställa dessa lärare i en sämre ställning än öfrige lärare? Hafva de ett sämre slägte att undervisa? Hvarför brännmärka denna lärarecorps? Är detta rättvisa och billighet?

Det är med särskild hänsyn till skolans bästa som jag nu — Herr Talman — yrkar bifall till den väckta motionen.

Herrar *Jak. Erikson* och *Fredholm* i Saleby instämde med Herr Hammarlund.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det Herr vice Talman till proposition upptagit de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkten 22.

Mom. a.

Ang. ytterligare förslagna höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.

I en inom Andra Kammaren af Herr *Jöns Rundbäck* afgifven motion, N:o 148, var förslaget att, utan rubbning i öfrigt af nu gällande bestämmelser rörande vid folkskolan anstälde ordinarie lärares eller lärarinnors aflöning, statsverket måtte höja sitt bidrag för sagda ändamål från två tredjedelar till hela beloppet af den nu bestämda minimilönen, eller till 600 kronor, samt att, der sådan lärare eller lärarinna efter fem års väl vitsordad tjenstgöring åtnjuter stadgad löneförhöjning af 100 kronor eller derutöfver, staten måtte bidraga

med samma belopp, som för närvarande är bestämdt, eller med 66 kronor 67 öre, samt att Riksdagen i enlighet härmed måtte höja statens förslagsanslag till lönetillskott åt lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor med 1,000,000 kronor; men hemställde Utskottet, under förevarande moment, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ang. ytterligare förslag på höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.

Beträffande detta ärende anförde:

Herr Jöns Rundbäck: Icke heller jag, lika litet som någon annan motionär, hvilkens motion blifvit afslagen, kan vara belåten med Stats-Utskottets svar på den af mig väckta motionen. Visserligen har Stats-Utskottet varit ganska höfligt i sin motivering, men Utskottet har icke velat föreslå vidtagande af några åtgärder i den af mig åsyftade riktningen. Jag behöfver icke omtala, att man alltjemt på landsbygden klagat öfver svårigheten att anskaffa medel till skolväsendets uppehållande. Och kan någon undra häröfver, då kommunalskatterna uppgå till så oerhörda belopp. Man må besinna att alla dessa skatter utgå på landet företrädesvis genom direkt beskattning. Denna beskattning ökas allijemt och medför så stora svårigheter för befolkningen, att jag tror att flertalet af de små jordegarna slutligen skola stupa derpå. Då det tillika är känt, att statsverket har sådant öfverskott, att man snart sagdt icke vet huru man skall använda det, så hemställer jag, huruvida man kan använda detta öfverskott bättre än genom att dermed söka lindra de dryga kommunalskatterna. Jag tror att detta vore ett af de bästa sätten att råda en verksammare bot för den allmänna ekonomiska förlägenheten på landet. Det har framhållits, att staten skulle redan nu bidra till hälften med kommunerna till folkskolelärares aflönande. Men sammanräknadt finner man att i denna stund utgifterna till folkskoleväsendet utgöra 11 millioner kronor, deraf statens bidrag endast uppgår till 3 millioner kronor, eller endast till omkring en fjerdedel emot kommunernas. Detta missförhållande har det förevarande, af mig väckta förslaget afsett att utjemna. Behöfligheten deraf torde svärligen någon kunna bestrida. Någon torde måhända invända, att denna förändring och detta anslag skulle komma landskommunerna uteslutande och obehörigen till godo. Så är dock icke förhållandet, ty i min motion har jag icke gjort någon skilnad emellan land och stad, ehuru anledning till ett annat förfarande icke kunnat saknas.

Af de i min motion anförda statistiska uppgifter framgår, att de kommunala utgifterna för landsbygden år 1882 utgjorde 22,694,453 kronor, deraf för folkskoleväsendet nära 10 millioner och för städerna 28,623,389 kronor, deraf för undervisningsväsendet något öfver 3 millioner, således tillsammans nära lika mycket som statens hela ordinarie budget och mer än hela statens ordinarie inkomster. I sanning en för våra förhållanden oerhörd beskattning. Det torde dock böra bemärkas, att uti anförda kommunalskatter för landet ingå icke några utgifter till vägunderhållningsskyldigheten eller för rustningen eller roteringen, utan endast de allmänna kommunalutskylderna. Att dessa utgifter hafva en stor benägenhet att svälla ut, det finner man deraf, att, enligt statistiska byråns redogörelser, sagda utgifter från 1874 till

(Forts.)

Ang. ytterligare förslag till höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.
(Ports.)

1883 stigit från 14 millioner till 23 i rundt tal och deraf särskildt för folkskoleväsendet under samma tid från 4 till 7 millioner kronor. Det sagda visar mer än nog, att staten redan pålagt kommunerna större uppgifter än många kommuner kan tåla vid. Ingen må därför förundra sig att de kommunala utgifterna öfver hufvud gå till 10 à 20 gånger bevillningen. Och om man med ledning af statistiska byråns uppgifter granskar fyrktalen i hvarje kommun och de deraf utgående kommunala utgifterna å landet, skall man få se att det finnes kommuner, der dessa utgifter äro ännu större. I Göteborgs och Bohus län finnes en kommun, der man får betala 1 krona 63 öre per fyrk, eller 32 gånger bevillningskronan; i åtskilliga kommuner inom Elfsborgs och Skaraborgs län betalas 1 krona 20 öre per fyrk, eller 24 gånger bevillningskronan, samt 1 krona 48 öre per fyrk o. s. v. I Dalarne finnas också kommuner, der man får betala 17, 11, 14, 18, 20, 19 gånger bevillningskronan. Men detta vilja herrarne icke vara med om att afhjelpa. Att kommunerna utsugas, det tycker man väl kan gå an, blott man får sitta med statsöfverskott.

Jag vill nu dröja några ögonblick vid Utskottets utlåtande. Utskottet vill icke gå in på mitt förslag, emedan den förändring, som deri önskas, »icke allenast skulle medföra de åsyftade lättnaderna för kommunerna, utan äfven sträcka sina verkningar vida längre». Hvad är det då för förfärliga verkningar, som skulle hindra Riksdagen att göra något, som af kommunerna utan tvifvel skulle helsas med den största tacksamhet? Jo, det är, fortfar Utskottet, att »om den grundsatzen anses fortfarande böra tillämpas, att folkskolan skall vara en kommunal institution och folkskoleläraren således en kommunens tjänsteman, då lär det icke böra sättas i fråga att på staten öfverflytta en så stor andel i kostnaderna för folkskolelärares aflöning, som denne motionär föreslagit». Nu har jag i min motion likväl föreslagit, att utan rubbning af nu gällande bestämmelser i öfrigt, rörande vid folkskolan anstälde ordinarie lärares eller lärarinnors ordinarie aflöning, denna måtte af statsverket ensamt bekostas. Jag har aldrig ifrågasatt någon annan rubbning af den nuvarande grunden. Är folkskoleläraren nu en statens tjänsteman? Nej, det är han icke, det medgifver Utskottet. Men han skulle således blifva det, om mitt förslag antoges. »Skulle det beslutas», säger Utskottet, »att staten skall öfvertaga betalningen af hela den kontanta aflöningen åt folkskolelärares, så torde deraf förr eller senare blifva en följd, att kommunernas inflytande på dessa lärares antagande och tjänstgöring måste undergå väsentlig jemkning, så att i stället småningom komme att uppstå en stor ny klass af tjänstemän.» Jag har likväl förut visat, att trots detta bidrag till kommunerna få församlingarna ändå lika väl betala som staten och blifva ingalunda frikallade derifrån. Och hvilka skulle det blifva, som skulle få bestyret med lärares tillsättande? Hvilket organ frukta herrarne för? Jag tror aldrig att Andra Kammaren skulle gå in på att fränkänna församlingarna rätten att tillsätta skollärare. Ty det få herrarne medgifva, att tiden går i en annan riktning, och jag för min del tror att många tjänstemän, som nu tillsättas af offentlig myndighet, borde tillsättas af kommunal myndighet. Om nu en kassör, som har att utbetala skollärares aflöning, uppbär penningarna genom kommu-

nalskatt eller från landträneriet, icke blir väl skolläraren derigenom i större eller mindre grad en statens tjänsteman. Han kan väl icke förändra natur därför att han får sina 600 kronor på ena eller andra hållet. Nej, nej!

Så står det vidare i Utskottets motivering: »Att någon allmänare opinion inom landet skulle önska åstadkommandet af en sådan förändring, saknas all anledning att antaga.» Då ber jag få säga herrarne, att en sådan allmän opinion finnes, och det må ingen undra på. Jag har fått emottaga skrivelser från Östergötland, Vestergötland, Skåne, Bohuslän från många personer, med hvilka jag samtalat i ämnet, hvilka alla förklara att det vore en välsignad sak, om förslaget ginge igenom, ty det skall i någon mån lindra kommunernas bördor. Såsom ett ytterligare bevis derpå att det finnes en dylik opinion beder jag, att bland de många skrivelser, jag fått emottaga, få uppläsa ett och annat ur ett protokoll, som hållits vid en landmannaförening i Halland, hvilket protokoll blifvit lemnadt till mig i dag af en riksdagsman.

I ett protokoll vid sammanträde med landtmanaföreningen i Halland heter det på ett ställe: »Det ligger en rättvisa uti att staten öfvertager aflöningen af landets folkskolelärare». Och såsom skäl härför framhölls, »att rikets inbyggare i allmänhet få, efter förmåga, deltaga i statens bildningsanstalter, att inom riksförsamlingen framstående förmågor upptagit i sitt program folkskolans höjande» o. s. v. En annan talare ansåg »att man så mycket mera kunde göra ett sådant yrkande, som det visat sig att statskassan eger ett större öfverskott, och att detta hellre borde användas till folkskoleväsendet än att ytterligare öka lönen för de redan förut väl aflönade embets- och tjänstemännen, samt trodde att jordbruket härigenom skulle få en betydlig lättnad». En tredje talare framhöll »huru dyra och ändamålslösa en del pedagogier äro, jemförda med folkskolan; att i de förra alstras högmöd och klass-skilnad, hvilket icke blefve händelsen om folkskolan, såsom motionären föreslagit, blefve en förberedande bildningsskola, der de förmögnares barn finge vara tillsammans med de fattiges; trodde att den äsigten, som hos somliga gjort sig gällande, att kommunerna skulle hysa större intresse för folkskolan därför att de direkt deltaga i aflöningen åt lärarne, är falsk; ty ju mer man betalar, dess mer förargad blir man, och då landets invånare skola vara med om att bekosta högre bildningsanstalter, så vore det högsta skäl att staten helt och hållet toge sig an folkskoleväsendet» o. s. v. Slutligen antogs följande resolution: »Föreningen instämmer till fullo med hvad riksdagsmannen Herr J. Rundbäck föreslagit beträffande statens öfvertagande af hela aflöningen till folkskolelärarne.»

Vi se således, att det verkligen finnes en folkopinion för denna sak.

Utskottet säger vidare, att det är minst sagt tvifvelaktigt, om folkskolans intressen deraf skulle i någon mån främjas. Jag förstår icke hur Utskottet kan påstå något dylikt. Icke kunna de väl försämrans genom mitt förslag. Detta torde hvar och en lätt finna, utan att därför det behöfver framläggas några bevis.

Nu säger man också, att stadskommunerna icke skulle vara i så stort behof af den ifrågasatta lindringen som kommunerna på landet,

Ang. ytterligare föreslagna höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.

(Forts.)

Ang. ytterligare föreslagna höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.

(Forts.)

emedan de hafva en mängd andra inkomster af den beskaffenhet, att de dermed kunna fylla sina största behof. Jag ber att i detta fall få hänvisa till en uträkning, som jag gjort för det län jag tillhör, utvisande hur stort belopp af bränvinsskatten tillkommer hvarje person på landet och i städerna. Af denna uträkning framgår, att städernas invånare under åren 1882—83 af bränvinsmedlen hade en inkomst af 4 kronor 33 öre, under det att denna inkomst på landet under samma tid endast var 24 öre för hvarje person. Men detta oaktadt har jag icke på något sätt genom min motion velat bereda landsbygden någon förmån framför städerna. Jag tror att städerna äro lika mycket i behof af denna hjälp som landsbygden, ehuru jag icke kan förneka, att städerna i flera hänseenden hafva bättre resurser än landskommunerna. Jag känner församlingar i skärgården hemma, der de måste hafva ända till tre folkskolor, der annars 1 à 2 skulle vara nog, emedan öarne ligga så långt ifrån hvarandra, att de icke kunna vara betjenade med en eller två; och detta måste naturligtvis vara mycket betungande.

Jag tror, att om mitt förslag blefve antaget, intresset för folkskolans sak derigenom skulle betydligt ökas, ty kommunerna skulle då få större resurser att hjälpa sina folkskolor, och dessa skulle till följd häraf komma att bättre motsvara det ändamål man med dem afsett att vinna. Det är dock icke så mycket för sjelfva folkskolan utan framför allt för kommunerna, som den begärda hjälpen är behöflig. Folkskolan har så att säga ända från sin barndom fått vänja sig vid att arbeta och sträfva under de mest bekymmersamma och tryckande omständigheter, men det oaktadt intager den i våra dagar en ganska vacker ställning. Mine herrar, gifven kommunerna denna million, och I hafven gjort en handling, som skall framkalla tacksamhet och välsignelse öfver allt i landet. Man skall då se, att Riksdagen verkligen vill göra något för att lindra det allmänna betrycket. Och det hafva vi för öfrigt råd att göra, då vi hafva 8 à 9 millioners öfverskott i statskassan.

Jag anhåller således på det varmaste, att Kammaren måtte behjerta saken och bifalla min motion, och vill endast tillägga, att hvad jag nu sagt naturligtvis gäller punkten b lika väl som punkten a.

Häruti instämde Herrar *Andersson* i Knarrevik, *A. P. Lind* och *G. Mellin*.

Herr *Sven Nilsson* yttrade: Vid tanken på det långa betänkande, som nu föreligger och hvaraf vi ännu icke hunnit mera än 21 utaf dess 93 punkter, skall Kammaren säkert vara tacksam, om jag fattar mig kort.

Jag har begärt ordet endast för att svara på några af de anmärkingar, som gjordes af den föregående talaren, då jag inom Utskottet deltagit i denna frågas behandling.

Det kan icke vara annat än tillfredsställande för Utskottet att höra, att Herr *J. Rundbäck* fått den föreställningen, att Utskottet visat en stor välvilja emot hans motion. Men ty värr beror denna Herr *Rundbäcks* tolkning af motiveringen på en missuppfattning; ty hvad

af välvilja som kan finnas i betänkan det tillkommer icke hans utan Herr Zimdahls motion, och jag beklagar till viss del detta, emedan jag i någon mån sympatiserar med Herr Rundbäck i denna fråga, ehuru han i densamma ej hittills sympatiserat med mig.

Som Kammaren torde erinra sig, väckte jag vid 1884 och 1885 årens riksdagar förslag derom, att man skulle bereda kommunerna ett större statsunderstöd derigenom, att man förvandlade det s. k. kofodret, som nu af skolläraryne uppbäres i lön, till ett kontant bestämdt belopp af 100 kronor, och att staten skulle utom det belopp, som redan lemnas, tillskjuta en ytterligare summa, motsvarande $\frac{2}{3}$ af dessa 100 kronor. Längre ansåg jag mig icke kunna gå i begäran om statens uppoffringar för folkskolan, men då ville icke Jöns Rundbäck följa mig. Vid båda dessa tillfällen hade han en motsatt uppfattning och bestred på det skarpaste år 1884 hvad jag framställt. Men vid öfverläggningarna om dessa förslag hade det varit ett gynnsamt tillfälle för motionären att genomdrifva åtminstone någon del af hvad han nu föreslår, och sådant hade ju äfven varit i öfverensstämmelse med hans åsikter, ty om jag känner honom rätt, vill han ej genomföra några reformer, utom på den partiella vägen. För min del har jag ansett att skolfrågorna bort hvilas vid denna riksdag, efter som de så nyligen som vid föregående riksdag blefvo afgjorda, och då har jag trott det vara ogrannlaga att nu komma fram med några förslag i denna riktning; annars skulle jag ej försummat att äfven i år hafva framlagt mitt förslag, som jag antager, med de åsikter Herr Jöns Rundbäck nu hyser, hade vunnit hans understöd.

Då jag år 1884 här i Kammaren gjorde upp en beräkning öfver kommunernas utgifter för folkskoleväsendet, kom jag till det resultat, att deras omkostnader, inberäknadt naturaprestationerna, gingo upp till vida mer än statsbidraget, äfven om staten komme att lemna ytterligare 66 kronor 67 öre till hvarje skola, och att kommunernas utgifter till skollärarynes lön lågt räknadt utgöra omkring 1,100 kronor årligen. Herr Jöns Rundbäck bestred då dessa beräkningar, men nu påstår han att det belopp, som kommunen lemnar, är vida mer än statsbidraget. Det är ju en inkonsequens i uppfattningen, som han har i afseende å dessa frågor, och jag vet icke ens huru han skall kunna gifva några skäl för sin uppfattning, såvida man ej får antaga att han ändrat åsikter.

För min del anser jag det vara af synnerligen stor vikt att icke Riksdagen beslutar, att staten skall öfvertaga *hela* den kontanta aflöningen för folkskoleläraryne, ty derigenom komme dessa lärare i en helt annan ställning till kommunen än de nu hafva. Kommunerna böra naturligtvis hafva bidrag af staten, ty folkskoleväsendet är i närvarande stund särdeles betungande. Många skäl kunna framdragas för behovet af ett ökad bidrag från statens sida till folkskolelärarynes aflöning för att sälunda bereda lindring i de bördor, som i detta afseende ligga på de särskilda kommunerna. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att i och med detsamma staten öfvertog den kontanta aflöningen till dessa lärare, skulle de blifva statens och icke kommunens tjenstemän, ty då skulle staten naturligtvis äfven få anspråk på att deltaga i bestämmandet af dessa lärares tillsättning. Det

Ang. ytterligare föreslagna höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.
(Forts.)

Ang. ytterligare föreslagna höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.

(Forts.)

finnes nemligen icke något fall, der staten aflönar sina tjänstemän, att icke staten också har rättighet att bestämma med afseende å tillsättningen, och detta är för folkskolan farligt. Det goda förhållandet mellan lärare och församling skulle derigenom i hög grad äfventyras.

Jag tror därför att man bör vara ytterst försiktig, innan man tager ett så stort steg, som Herr Jöns Rundbäck föreslagit, ty detta leder till en väg, som kan blifva farlig för skolan.

Att gå något längre än hvad nu är bestämdt, det vill jag vara med om, men jag vill icke gå så långt som han. Frågan om ytterligare statsbidrag till församlingarna, och förändring i aflöningen för lärarne, bör sättas i samband med afskaffandet af en del af de nu utgående naturaprestationerna till lärarne.

För min del yrkar jag därför bifall till Utskottets förslag.

I detta anförande instämde Herrar *Gunnar Eriksson, Oléhn* och *Börjesson*.

Herr Jöns Rundbäck erhöi å nyo ordet och yttrade: Herr Sven Nilsson förnekar rättigheten af hvad jag sagt derom att Utskottet visat sig välvilligt stämdt mot min motion.

Här står dock i Utskottets betänkande:

»Utskottet finner det icke kunna förnekas, att hvad i motionen anförts förtjenar uppmärksamhet», och vidare, »att upprätthålla folkskolan enligt nu gällande bestämmelser kräfver offer, som kännas tryckande» o. s. v. Här lemnar ju Utskottet ett medgifvande, att hvad jag motionerat om förtjenar uppmärksamhet. Jag vet icke, om Herr Sven Nilsson då var med i Utskottet, men det gör ingenting till saken, ty Utskottet har i allmänhet lemnat det medgifvandet, och jag är nöjd dermed.

Sedan kommer han och säger, att jag diktat, och hittar på en massa skäl härför. Ja, mine herrar, om man icke bryr sig om en annans skäl, såsom denne talare gjort, så går det an att kalla motståndens för påhitt, men dermed har man ingenting bevisat, utan endast blottat sin brist på verkliga motskäl. Såsom exempel härför vill jag endast påvisa talarens påstående, att jag vill så betydligt höja folkskolelärnarnes löner och göra dem till stora statstjenare. Jag har dock icke begärt eller sagt, att lärarne skola få något mer än hvad de hafva, och icke heller att någon rubbning skall ske i t. ex. lärnarnes tjänstgöring eller tillsättning — alltså är det denne talare, icke jag, som diktat. Att skolläraren icke blifver statstjenare därför, att han redan fått $\frac{2}{3}$ af sin lön af staten eller om han får hela den ordinarie lönen, det har jag förut bevisat, hvarför jag ber att i denna sak få svara vidare.

Herr Sven Nilsson vill taga bort kofodret. Jag kan alls icke förstå, hvarför han håller så mycket på att få kon från skolläraren. Det bidrag församlingen härtill lemnar är väl icke så synnerligt betydande och motsvarar för ingen del de lättnader, jag velat bereda kommunerna.

Vidare påstår Herr Sven Nilsson, att jag påstått att den kontanta lönen uppgår endast till hälften af hvad folkskolelärnarne hafva i lön,

och att naturaprestationerna uppgå till lika mycket som den kontanta lönen. Något sådant har jag aldrig sagt och aldrig tänkt. Jag har sagt, att enligt hvad officiella handlingar visa, utgör församlingarnas bidrag till folkskoleväsendet omkring $\frac{3}{4}$ af hela kostnaden för samma angelägenhet, men en hvar af oss lärer väl veta, att kostnaden för folkskoleväsendet utgör icke endast lärarnes aflöning utan mycket annat; så finnes det kostnader för materiel och skolhus och dylikt. Hvad det således beträffar att vilja ändra folkskolelärarnes löner eller ställning, så vågar jag påstå, att det är någonting, som icke alls har med min motion att skaffa. Talarens motskäl sakna således all betydelse. Jag vädjar för öfrigt till herrarne sjelfva i det afseendet och yrkar fortfarande bifall till mitt förslag.

Ang. ytterligare föreslagna höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.
(Forts.)

Herr Hammarlund: Ja, mine herrar, inte kan det vara skäl att mycket tala om denna sak i den form den här föreligger. För min del har jag åtminstone allt från början betraktat hela detta förslag såsom ett dödfödt foster, stående i ett visst samband med det så mycket omhandlade — mjölet.

Vill man från kommunerna aflyfta en del af utgifterna för folkskoleväsendet och använda statens inkomster härför i stället, så har Herr Zimdahl anvisat en utväg härför. Till hans motion skall jag yrka bifall, ty det är ett fortsättande på den förut beträdda vägen.

Herr Jöns Rundbäck deremot har enligt mitt förmenande väntat upp och ned på denna sak. Han föreslår, att staten skulle helt och hållet betala lärarnes minimilön, men att ålderstilläggen deremot skulle delvis utgå från kommunerna. För min del anser jag deremot — och jag tog mig friheten derom motionera i fjol — att ålderstilläggen böra utgå helt och hållet af staten, men församlingarna som hittills erlägga en tredjedel af minimilönen.

Ett bifall till motionen skulle helt visst i framtiden leda till en för folkundervisningen ganska farlig centralisation, hvarom jag för min del icke vill vara med.

Jag yrkar bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Lyttkens: Enligt mitt förmenande skulle Herr Rundbäcks förslag ej vara annat än att taga ur den ena fickan och lägga i den andra. Jag vet nemligen icke att staten har några andra inkomster än dem, som tagas af det svenska folket, och det finnes icke några särskilda donationer, som kunna användas för detta ändamål. Allt som på skatteväg utgår i och för skollärarens aflöning, tages antingen direkt utaf kommunens medlemmar eller indirekt på omvägar, och det betyder föga hvilket af dessa sätt användes för uttagande af medlen till lönerna, ty de gå ändå ut af de skattgifvande.

Hvad sjelfva saken angår, vill jag vara med om att kommunerna sjelfva aflöna sina lärare, ty genom känslan att stå i närmare beröring med hvarandra uppkommer ett bättre förhållande mellan kommuner och lärare, än om desse senare skulle anse sig icke vara kommunernas utan statens tjenare. Det finnes dessutom många andra omständigheter, som göra det nödvändigt att kommuner och lärare stå i ett godt förhållande till hvarandra och känna sig ömsesidigt förpligtade att tjena

Ang. ytterligare föreslagna höjningar af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor, småskolor, m. m.

(Forts.)

och hjälpa hvarandra. För min del motsätter jag mig på det bestämdaste att staten skall lemna hel afföningen åt skolläroarne; det är redan nu för långt gånget i den rigtningen och längre bör det ej komma; skolläroarne böra förblifva kommunens och ej statens tjenare.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr *Granlund* instämde med Herr *Lyttkens*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf Herr vice Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan och derefter på afslag å densamma och bifall i stället till Herr *J. Rundbäcks* i ämnet afgifna motion; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering blef begärd af Herr *G. Mellin*; och skedde i anledning deraf uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i *mom. a* af 22 punkten af utlåtandet N:o 12,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr *J. Rundbäcks* i ämnet väckta motion.

Voteringen, i vanlig ordning företagen, visade 139 ja mot 23 nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

Mom. b.

Bifölls.

Punkten 23.

Ang. veterinärinrättningen i Skara.

Beträffande veterinärinrättningen i Skara hade, jemte det Kongl. Maj:t till uppehållande af undervisningen vid inrättningen äskat ett extra anslag för år 1887 af 12,900 kronor, följande förslag blifvit vid innevarande riksdag framställda:

af Herr *J. H. G. Fredholm*, hvilken i en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 25) hemställt, att Riksdagen behagade besluta:

att, då de nuvarande eleverna vid veterinärinrättningen i Skara afslutat den för dem bestämda lärokurs, inrättningen skall ombildas till en fullständig hofbeslagsskola för utbildande af civila och militära hofslagare;

att der fortfarande måtte underhållas en sjukvårdsanstalt för husdjur, hvarest lämplig praktisk undervisning i behandling af enklare åkommor hos husdjuren lemnades åt dem, som ville sig deraf begagna; och

att till underhåll af inrättningen med nämnda omfattning finge användas inkomsten af Hernqvistska donationen och det af C. U. Uggla, A. Hellstadius och Thunberg m. fl. lemnade kapital, vidare arrendemedlen af statens egendom Brogården och hvad af nu utgående ordinarie statsanslag kunde befinnas erforderligt;

samt till veterinärinrättningen i Skara å extra stat för år 1887 bevilja ett anslag af 12,400 kronor;

af Herrar *A. Th. Wallenius* m. fl., hvilka i en inom Första Kammaren väckt motion (N:o 23) föreslagit, att Riksdagen ville besluta:

dels att, med godkännande af direktionsens organisationsförslag, låta uppföra ett årligt anslag af 20,700 kronor på ordinarie stat för Skara veterinärinrättning,

dels ock att för en gång bevilja ett anslag på extra stat till samma inrättning af 17,818 kronor, att användas till byggnaders och lärosalars försättande i tidsenligt skick och anskaffande af nödig undervisningsmateriel; samt slutligen

af Herrar *A. P. Trybom* m. fl., hvilka i en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 106) gjort enahanda förslag, som Herrar *Wallenius* m. fl. i nyss omförmälda, i Första Kammaren väckta motion (N:o 23) framställt.

Utskottet hemställde att Riksdagen måtte

a) bifalla hvad Kongl. Maj:t beträffande veterinärinrättningen i Skara föreslagit och således på *extra stat* för år 1887 anvisa ett belopp af 12,900 kronor till uppehållande af undervisningen derstädes; samt

b) vid anmälan härom hos Kongl. Maj:t anhålla, dels att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke för Skara veterinärinrättnings upphörande såsom fullständig läroanstalt med lägre inträdesfordringar och veterinärundervisningens koncentrerung vid veterinärinstitutet i Stockholm, de nu bestämde fordringarna på humanistisk bildning för inträde vid institutet i Stockholm skulle kunna sänkas, och dels att Kongl. Maj:t derefter måtte framlägga de förslag, som häraf kunna påkallas.

Emot hvad Utskottet sålunda hemställt hade reservationer afgifvits:

af Herr Friherre *R. von Kræmer*, hvilken ansett att mom. b) bort erhålla följande lydelse:

»b) vid anmälan härom hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes till nästa Riksdag, efter verkställd utredning, i den mån ytterligare sådan kan befinnas erforderlig, framlägga förslag till uppförande på ordinarie stat af anslaget till Skara veterinärinrättning, ordnad i ungefärlig öfverensstämmelse med det af inrättningens styrelse afgifna förslag».

I denna reservation hade Herr *J. Jonsson* i Fröstorp instämt;

af Herrar Grefve *W. G. Hamilton* och *Sven Andreasson* (vid mom. b);

Ang. veterinärinrättningen i Skara. af Herrar *H. P. P. Tamm* och *O. W. Odelberg*, hvilka, med erinran, att Herr *J. H. G. Fredholms* förevarande motion i det allra närmaste öfverensstämde med hvad Kongl. Maj:t vid sistlidna års riksdag i ämnet föreslog, yrkat:

a) att Riksdagen må, med anledning af Herr Fredholms motion, besluta:

att, då de nuvarande eleverna vid veterinärinrättningen i Skara afslutat den för dem bestämda lärokurs, inrättningen skall ombildas till en fullständig hofbeslagsskola för utbildande af civila och militära hofslagare;

att der fortfarande må underhållas en sjukvårdsanstalt för husdjur, hvarest lämplig praktisk undervisning i behandling af enklare åkommor hos husdjuren lemnas åt dem, som vilja sig deraf begagna;

att till underhåll af inrättningen med nämnda omfattning må fa användas inkomsten af Hernqvistska donationen och det af C. U. Uggla, A. Hellstadius och Thunberg m. fl. lemnade kapital, vidare arrendemedlen af statens egendom Brogården och hvad af nu utgående ordinarie statsanslag kan befinnas erforderligt;

samt, under vilkor att ofvanberörda beslut vinner Kongl. Maj:ts godkännande, till veterinärinrättningen i Skara på extra stat för år 1887 bevilja ett anslag af 12,400 kronor; och

b) att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke, efter veterinärinrättningens i Skara ombildande på sätt i mom. a) säges, de nu för inträde i statens veterinärinstitut i Stockholm fastställda inträdesfordringar må kunna sättas lägre än till aflagd fullständig mogenhetsexamen; samt

af Herr *H. R. Törneblad*.

Efter det till en början Utskottets hemställan under *mom. a)* blifvit uppläst, anförde

Herr Fredholm i Stockholm: Då Kongl. Maj:t vid sistlidna års riksdag framlade förslag till ombildning af veterinärinrättningen i Skara, skedde detta utan tvifvel i afsigt att få en slutlig lösning af denna fråga, som så många gånger varit underställd Riksdagens pröfning, och att få den löst i öfverensstämmelse med fyra föregående Riksdagars beslut. Stats-Utskottet ville dock icke då tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag. Detta oaktadt blef Kongl. Maj:ts förslag af denna Kammare antaget med 104 röster mot 66. Att detta Andra Kammarens beslut icke äfvenledes blef Riksdagens berodde derpå, att Första Kammaren gaf sitt bifall till Utskottets förslag. Den omständigheten att Andra Kammaren med en så öfvervägande majoritet omfattade Kongl. Maj:ts förslag har gifvit mig anledning att vid denna riksdag upptaga detsamma, i förhoppning att frågan denna gång skall blifva löst.

Utskottet har äfven ansett sig böra afstyrka förslaget, ehuru detta afstyrkande i afseende på formen är något olikt fjolårets. Då nemligen Utskottet i fjol ville bibehålla veterinärinrättningen i Skara på ordinarie stat, så har Utskottet i år frångått denna sin uppfattning och

föreslagit veterinärrättningens uppförande på extra stat. Att, såsom Utskottet föreslagit, fortfarande bibehålla veterinärrättningen i Skara i det provisoriska tillstånd, hvori den så länge befunnit sig, är dock, synes det mig, den mest ogynnsamma lösningen af frågan, särskildt hvad läroverket i Skara beträffar.

Jag anser mig hafva rätt att göra detta påstående, då jag grundar det på hvad föreståndaren vid veterinärrättningen i Skara yttrar i den årsberättelse, som i år utgifvits. Han säger nemligen i slutet, der han redogör för det beslut, hvartill Riksdagen förlidet år kommit, och det ovissa läge hvori veterinärrättningen med anledning deraf befinnes sig:

»Äfven under det år, som denna berättelse omfattar, har det mött stora svårigheter att upprätthålla undervisningen, emedan inrättningen saknat en lärare och, oaktadt förnyad annonsering, ej lyckats erhålla någon sökande till den lediga platsen. För att under sådant förhållande så vidt möjligt varit uppehålla undervisningen har den åtgärden måst vidtagas att fördela läroämnena för den vakanta platsen på andra inrättningens lärare. Men att undervisningen måste lida genom en sådan anordning är tydligt. Man kan naturligtvis icke begära att lärare, som hafva tiden fullt upptagen med undervisning i egna läroämnena, skola kunna medhinna att på fullt nöjaktigt sätt äfven bestrida undervisningen för en annan lärare. Svårigheten att erhålla lärare har förnämmligast sin grund i ovissheten hos den sökande om tjenstens bibehållande på längre tid än ett år, hvilken farhåga äfven måste anses fullt befogad, då Riksdagen ej för längre tid i sänder beviljar anslag till inrättningen. En förändring häruti är högst nödvändig, ty inrättningen kan icke längre uthärda det provisoriska tillstånd, hvaruti den redan allt för länge varit försatt. Då frågan om inrättningens framtida ställning var föremål för sistlidne Riksdags beslut, trodde man sig kunna hysa förhoppning om dess afgörande, men ty värr lemnades äfven, då denna fråga lika oafgjord som vid många föregående riksdagar. Återstår nu att se hvad instundande Riksdag kommer att åtgöra för lösningen af denna för inrättningen så högst viktiga fråga.»

Det vill häraf, synes mig, framgå, att ett fortfarande provisoriskt tillstånd i längden skall komma att medföra betänkliga olägenheter för veterinärrättningen, och jag är därför lifligt öfvertygad, att, om frågan nu blir definitivt afgjord, detta skall lända läroverket i Skara till väsentligt gagn och nytta. Jag är nemligen af den åsigt, att, om man får veterinärundervisningen koncentrerad vid ett läroverk, och om veterinärrättningen i Skara sålunda kan frigöras från uppgiften att utbilda veterinärer, så återstår det likväl för detta läroverk många andra och lika viktiga uppgifter att lösa.

Jag kan icke se några svårigheter möta att, som Kongl. Maj:tt föreslagit, till en början vid detta läroverk upprätta en väl organiserad hofbeslagareskola, likartad med dem som finnas i Stockholm och vid Alnarps, och samtidigt bibehålla en sjukvårdsanstalt, der tillfälle lemnades att lära sig behandla enklare kreaturssjukdomar. Men jemte detta skulle man kunna dit förlägga en skola för utbildande af kreatursskötare. Ett sådant läroverk anser jag vara af största betydelse för vårt land. Det är ju gifvet, att i samma mån som skötselns af

Ang. veterinärrättningen i Skara.
(Forts.)

Ang. veterinär- inrättningen i Skara. — denna landtmannens dyrbaraste egendom — vinner större ekonomisk betydelse, i samma mån är det af vigt att de personer, hvilka få djurens vård åt sig anförtrodd, besitta de egenskaper, som äro nödvändiga för att göra denna kreatursskötsel vinstgifvande. För att kunna egna djuren erforderlig vård, måste dock skötaren ega insigter i djurens byggnad och lif äfvensom känna de regler och vilkor, som vetenskapen uppställer och efter hvilka man måste rätta sig för att ernå ett lyckligt resultat vid djurens skötsel, vare sig i friskt eller sjukt tillstånd.

(Forts.)

För öfrigt skulle man genom veterinärinstitutets i Skara utbildande i denna riktning vinna ett önskningsmål, som redan länge föresväfvat vestra Sveriges befolkning. Vid 1862 års riksdag väckte Rektor Ahlander motion om inrättande af ett landtbruksinstitut i Skara, och vid riksdagen år 1877 väcktes i Första Kammaren af Friherre v. Essen och i Andra Kammaren af Lektor Brodén likalydande motioner om anvisande af 2,000 kronor till anställande af utredning, på hvad sätt ett landtbruksläroverk till gagn för vestra Sveriges jordbruk skulle kunna upprättas i Skara. Vid vestra Sveriges tredje landtbruksmöte i Jönköping väcktes frågan å nyo till lif, och en komité tillsattes då för att afgifva förslag i ämnet. Resultatet blef att två särskilda förslag framlades, det ena af förre landshöfdingen i Skaraborgs län, Grefve Hamilton, det andra af Grefve E. Sparre.

Nu må jag dock säga, att jag icke tror att landet har behof af ytterligare ett landtbruksinstitut i den omfattning och mening, som de två institut vi redan ega, och med den utsigt till erhållande af ett tredje i Kristianstads län, som vi på grund af Lagman Sylvans donation hafva. Dessa läroverk anser jag böra tillräckligt motsvara landets behof af så beskaffade anstalter. Deremot vore det otvifvelaktigt högst nyttigt, om man för vestra Sverige skulle kunna få till stånd en praktisk läroanstalt, särskildt afsedd för kreatursskötare, hvilken anstalt borde förläggas i Skara, som har traditionen för sig och för öfrigt är belägen i en trakt af Sverige, der kreatursskötseln är högt utbildad.

Det skäl, som nu bestämt Stats-Utskottet att låta frågan förblifva provisorisk, är, att det har syns Utskottet önskligt att inträdesfordringarna vid veterinärinstitutet i Stockholm sänkas, på det att äfven personer, som icke aflagt maturitetsexamen, men önskade utbilda sig till veterinärer, kunde få tillträde dit.

Då frågan förra riksdagen var före, tillät äfven jag mig omfatta denna åsigt, och jag gör det fortfarande, detta så mycket hellre, som det icke synes böra möta några svårigheter för att bereda lättare tillträde till veterinärinstitutet. Det kan naturligtvis icke falla mig in att föreslå, huru långt sänkningen i inträdesfordringarna skulle sträcka sig; men att någon inskränkning kan göras, derom är jag för min del alldeles förvissad. För denna min upplåtning hemtar jag stöd i § 24 i 1867 års reglemente för veterinärinstitutet Stockholm, der det visserligen först står, att för att blifva till elev vid institutet antagen fordras att hafva aflagt examen, som berättigar till inträde vid rikets universitet. Men der förekommer strax efteråt ett provisoriskt stadgande, som lyder: »Dock må under de tre första åren efter reglementets trädande i verkställighet äfven yngling som genomgått 6:e klassen vid

högre elementarläroverk, eller styrkt sig ega motsvarande kunskaper, kunna till elev antagas». Visserligen är detta blott ett öfvergångsstadgande, men då det en gång varit möjligt att upprätthålla undervisningen vid institutet med icke större inträdesfordringar, än de af mig nu angifna, synes mig något hinder icke heller böra möta att i regel icke uppställa större kompetensfordringar.

Derpå håller jag emellertid icke så mycket, som icke dess mer på, att ynglingar, som önska inträde vid institutet, måtte medgifvas sådant oberoende af huruvida de aflagt maturitetsexamen eller ej, endast de visa sig innehafva de kunskaper, som anses erforderliga för att med fördel kunna begagna sig af undervisningen vid läroverket. Ett alldeles likartadt stadgande finnes redan för inträde vid tekniska högskolan, och jag vågar påstå, att de fordringar, som der ställas på eleverna, särskildt i vetenskapligt hänseende, äro lika stora, som veterinärinstitutets i Stockholm.

Och, mine herrar, det är af vigt att en sådan bestämmelse inflyter i reglementet för detta institut. Ty, såsom herrarne veta, gifves det många ynglingar, som af ekonomiska eller andra skäl nödgas afbryta lärokursen vid elementarläroverket, långt innan de hunnit taga maturitetsexamen. Dessa skulle således ej blifva i tillfälle att kunna taga veterinärexamen, huru besjälade af lust och håg att blifva veterinärer de än vore, och äfven om de på privat väg skaffat sig de insigter, som för undervisningen kunna vara erforderliga, såsom i naturvetenskaperna lika mycket med hvad som nu fordras för maturitetsexamen, i svenska språket att kunna felfritt skrifva detsamma och nödig kännedom i t. ex. tyska språket. Enahanda fordringar äro uppställda för inträde vid tekniska högskolan för dem, hvilka icke aflagt maturitetsexamen. Förefinnes således icke något annat skäl än detta för att bibehålla frågan om veterinärundervisningens ordnande i dess provisoriska skick, så vill det synas, som man mycket väl kunde vinna denna sin önskan, utan att för den skull behöfva bibehålla Skara veterinärläroverk provisoriskt. Man kan ju definitivt afgöra frågan och ändå för sig bereda möjlighet att få fordringarna för inträde något sänkta, genom att derom aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t, som bäst kan pröfva huru mycket de skola kunna sänkas. Denna utväg har blifvit beredd genom den reservation af Herrar Tamm och Odelberg, som bifogats Utskottets utlåtande, hvilken reservation innehåller detsamma som Utskottets förslag, med den skilnad likväl, att i reservationen föreslås frågans definitiva afgörande nu och hvori med afseende på inträdesfordringarna säges, att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes taga under öfvervägande, huruvida icke — — — inträdesfordringarna vid institutet i Stockholm kunde sänkas. Denna reservation har af Första Kammaren med öfvervägande majoritet bifallits; och om således Andra Kammaren, genom att vidhålla sitt beslut från förra riksdagen, nu ville biträda det beslut Första Kammaren fattat, skulle denna fråga till stort gagn och nytta för icke minst Riksdagen, för hvilken den upptagit så lång tid, ändtligen blifva löst.

På grund af dessa skäl anhåller jag om bifall till Herrar Tamms och Odelbergs vid Utskottets utlåtande i denna punkt fogade reservation.

*Ang. veterinär-
inrättningen i
Skara.*

(Forts.)

Ang. veterinär-
inrättningen i
Skara.
(Forts.)

Herr Wretlind: Diskussionen om föreliggande förslag synes mig icke behöfva blifva lång. Frågan bör ganska lätt kunna afgöras af denna Kammare, som förra riksdagen åt densamma egnade så mycken tid och då kom till bestämdt resultat deri.

Otvifvelaktigt är för Sverige tillräckligt att hafva *ett* läroverk för utbildande af veterinärer, helst andra vida större länder nöja sig med *ett* sådant. Såsom Herr Fredholm i sin motion upplyser, är det endast Frankrike, Ryssland, Preussen och Italien, som äro försedda med flera sådana läroverk.

Ett sådant läroverk i en småstad, så liten som Skara, skall dessutom tydligtvis laborera med åtskilliga olägenheter och svårigheter. Benägenheten att komma dit såsom lärjunge synes icke heller vara så synnerligt stor, då derifrån årligen utexamineras endast 30 à 40 elever. Enligt den sista årsberättelsen för läroverket, nemligen för 1885, synes, att kostnaden för dessa lärjungar är ganska betydlig, ty om man dividerar utgiftssumman för undervisningen, husens underhåll m. m. med lärjungeantalet, får man kostnaden för hvarje elev till omkring 430 kronor — en ganska hög summa vid ett sådant läroverk. För öfrigt hvad angår sjelfva principen att hafva veterinärer af två olika slag, kan den naturligtvis icke annat än hafva sin betänkliga sida; och det är i allmänhet ett stort misstag att tro, det den billigaste varan äfven är den bästa. Det gamla ordspråket: »den, som köper dyrt, köper billigt», gäller äfven i fråga om läkarevården beträffande så väl djur som människor.

Beträffande förslaget om nedsättning af fordringarna för inträde vid ifrågavarande läroverk kan man väl erkänna, att det för den inträdesökande icke kan vara nödvändigt att ega alla de detaljkunskaper, som inhämtas i elementarläroverkens sjunde klass, för att kunna studera veterinärmedicin. Deremot behöfves väl vid inträdet den mognad i så väl fysiskt som andligt afseende, som ynglingen gemenligen når först vid 18 eller 19 års ålder, eller den ålder, då maturitetsexamen vanligen afläggas. Gent emot Utskottets förslag i detta hänseende vill jag dock icke framställa något yrkande, för att icke försvåra frågans afgörande. Riksdagen må gerna göra en hemställan i frågan till Kongl. Maj:t, på sätt föreslagits både i Utskottets betänkande och i den nyss af Herr Fredholm förordade reservationen, eller att det måtte tagas i öfvervägande, om icke inträdesfordringarna kunna sättas lägre än de nu äro.

Då denna Kammare nästlidet är fattade beslut i öfverensstämmelse med Herrar Tamms och Odelbergs af Första Kammaren nu antagna reservation, kan jag icke tro, att man behöfver vidare orda här till förmån för samma reservation. Jag tillstyrker derför utan vidare, att Andra Kammaren ville förena sig om denna reservation, på det att Riksdagen måtte komma till ett slutligt afgörande af denna allt för mycket och allt för länge ontalade läroverksfråga.

Jag instämmer således med den föregående talaren i hans yrkande på bifall till ofvannämnda reservation.

Häruti instående Herrar *Helander*, *Hammarberg* och *Zimdahl*.

Som tiden var långt framskriden och flere ledamöter anmält sig vilja afgifva yttrande i den föreliggande frågan, blef öfverläggningen nu afbruten för att i stället fortsättas kl. 7 i afton; till hvilken tid nytt sammanträde anslagits; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. 3 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.
